

De bibliotheek van Charles Guillon

Peter Thissen

I. 'Toon mij uw boeken'¹

Charles Guillon

Boeken zijn zulk prettig gezelschap omdat ze hun mond houden. En toch vinden sommige mensen dat iemands boekenverzameling iets zegt, over de eigenaar namelijk. Als dat klopt, dan zou de bizarre bibliotheek van Charles Guillon de persoon beschrijven van deze notaris en maniakale verzamelaar in het Roermond van de negentiende eeuw. Het was een man die een verbijsterende hoeveelheid historische objecten verzamelde en er zijn eigen 'Musée' mee inrichtte, een permanente besloten tentoonstelling waar ook boeken hun min of meer natuurlijke plaats hadden.

Als we zijn boeken niet zouden kennen, zouden we hoe dan ook veel minder van hem weten, of althans weinig wat hem onderscheidt van andere mensen uit de betere stand van zijn tijd.

Charles Gérard Hubert Guillon werd op 13 juli 1811 geboren uit een Franse jurist, Charles François Guillon, en een Roermonds meisje, Maria Aldegonda Bongaerts.² Guillon père was met de Napoleontische legers naar de Nederlanden gekomen en had er werk gevonden als procureur bij de arrondissementsrechtbank. De zoon volgt de lessen op het Koninklijk Kollegie en gaat daarna in de leer bij een notaris. Zelf wordt hij in 1843 als notaris benoemd. In 1849 huwt Charles Guillon, hij is dan dus al 37, de tien jaar jongere

- 1 In de noten wordt met "Guillon", gevolgd door een nummer, verwezen naar het nummer in de veilingcatalogus van Guillons bibliotheek: *Catalogue d'une belle collection de livres latins – français – allemands – hollandais – anglais – italiens etc. anciens et modernes d'histoire – de géographie – d'antiquités – d'archéologie – de numismatique – de sciences – d'art et de littérature* (Roermond, z.j. [1874]).
- 2 Biografische inlichtingen bij [Fr.K.H.] Kossmann, 'Guillon (Gerard Karel Hubert)', in: *Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek IX* (Leiden 1933) k. 311; J.J.W.F. van Agt, 'Het huis van Charles Guillon te Roermond', in: *Libellus festivus. Een bundel historische opstellen aangeboden aan Joseph H.F. Linssen bij gelegenheid van zijn 70ste verjaardag op 6 november 1964* (Roermond 1964) 1-14, ald. 3-6; A. Berg, 'Uit liefde voor zijn 'vaderland', Charles Guillon als hoeder van Limburgs erfgoed', *Spiegel van Roermond* 19 (2011) 53-63, ald. 53-56. G. Venner bereidt een node gemiste biografische studie over Guillon voor.

Heldense burgemeestersdochter Maria Elisabeth Engels. Maar de laatste 22 jaar van zijn leven – hij sterft op 10 november 1873 – brengt de notaris weer alleen door. Zijn vrouw overlijdt al in 1851; ze volgt hun enig geboren kind in het graf, een zoontje dat nog geen zes maanden oud mocht worden.

Guillon legde een redelijke politiek-bestuurlijke carrière aan door van 1851 tot 1873 een plek te bezetten in de Roermondse gemeenteraad en van 1855 tot 1868 in Provinciale Staten van het jonge Limburg. Ook bij een niet geëngageerde eliteburger in een stad als Roermond, paste het zich in te zetten voor het algemeen nut. De notaris kweet zich dan ook van zijn taak door de lokale Sint-Vincentiusvereniging op te richten en voor het onderwijs te ijveren. Zijn gelijken zocht hij ook op: Guillon vervulde bestuursfuncties bij de Groote Sociëteit en bij de Koninklijke Harmonie. Enkel lid was hij van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde, de Verein von Alterthumsfreunden im Rheinlande, de Historischer Verein für Geldern und Umgegend en het Limburgs Genootschap voor Oudheden en Geschiedenis.³

En deze lidmaatschappen verwijzen naar wat Guillon pas echt bezighield. Want hoe druk hij het ook gehad mag hebben als notaris, politicus, bestuurder, onderwijsbevorderaar, hoornblazer – hij was ook actief lid van de Harmonie – of op de avondjes van de Sociëteit, het is allemaal te verwachten van een man in zijn positie. Wat hem bijzonder maakt, en waarmee hij tegelijkertijd verraadt wat hem bezieldde, hem misschien natte ogen of een droge mond bezorgde, is het museum dat hij in de loop van de jaren in zijn woonhuis aan de Swalmerstraat opbouwde. De verkoop van het geheel bij zijn dood nam in totaal 25 dagen in beslag, verspreid over de periode van 30 november 1874 tot 23 januari 1875, telkens van 9 uur 's ochtends tot 1 uur en van 3 tot 6 uur in de middag.

Van het museum werden zes deelcatalogi gemaakt. Om alles op tijd af te krijgen, mochten vier drukkers aan het project verdienen. In aantal nummers (3.114) is de bibliotheek de grootste deelverzameling. Nog vijf andere collecties kwamen onder de hamer: de schilderijen, gravures, steendrukken, foto's, meubels en kunstvoorwerpen (234 nummers), de handschriften en archivalia, inclusief zegels (975 nummers), de munten en penningen (waar ook cameeën, gemmen en bronzen beelden bij horen, 2.088 nummers) en de bijlen, stenen, vazen, urnen, kruiken en meer van zulke antieke voorwerpen (1.026

3 In het *Jaarboek* van de Maatschappij werd niet het gebruikelijke levensbericht gepubliceerd, in plaats daarvan verwees de redactie naar de 'Notice biographique' voor in de veilingcatalogus door Jos. Habets (*infra*, n. 6): *Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde* (1874-1875) 234.

nummers).⁴ De feitelijke veiling van de munten en penningen en de archeologische verzameling zou door gedoe rondom materiële belangen overigens pas in 1890 plaatsvinden.⁵

Een ander woord dan ‘kolossaal’ of iets van soortgelijke superlatieve strekking is voor dit pakhuis aan geschiedenis, archeologie en kunst nauwelijks te bedenken. In de ‘notice biographique’ bij de veilingcatalogus – van de hand van Guillons vriend en passiegenoot Jos. Habets⁶ – wordt de notaris een man genoemd “qui collectionnait tout ce qui était curieux et digne d’être conservé.”

Hij verzamelde alles. Of bijna alles, in ieder geval beperkte hij zich niet tot boeken. Maar, al is onderzoek naar de andere collecties nog niet gepleegd, het doornemen van hun veilingcatalogi laat niet veronderstellen dat die een ander verhaal over hun eigenaar zouden vertellen dan de boeken.

Of, beter gezegd, misschien vertellen ze een rijker verhaal. Niet alleen omdat boeken naar hun aard nu eenmaal explicieter en duidelijker zijn dan ‘stomme’ voorwerpen, waarvan de boodschap vooral aan ‘the eye of the beholder’ is. Ze zijn ook informatiever omdat ze bedoeld zijn voor een heel publiek aan lezers. Guillon was maar één van de geïnteresseerden. In tegenstelling tot de archiefstukken, munten en penningen, oudheidkundige vondsten en kunstvoorwerpen waar zijn museum mee gevuld was, zijn boeken per definitie geen een-

- 4 De zes catalogi zijn afzonderlijk gedrukt en gepagineerd. In het voorwerk, dat één geheel vormt met de *Catalogue de livres*, worden beschrijvingen van de deelverzamelingen gebruikt die afwijken van de beschrijvingen op de titelbladen van de afzonderlijke catalogi. Bovendien zijn kennelijk later de kaarten uit de boekencollectie gehaald en tot een aparte verzameling gemaakt, terwijl de meubels en kunstvoorwerpen (oorspronkelijk een aparte collectie) bij de schilderijen, gravures, steendrukken en foto’s zijn gevoegd. De titelpagina van het voorwerk: *Catalogue des diverses collections de livres – d’archives – d’antiquités – de monnaies et médailles romaines, du moyen-âge et autres – tableaux – gravures – cartes géographiques – sceaux – armoires gothiques et de plusieurs objets d’art et de curiosité délaissés par monsieur Charles Gérard Hubert Guillon, en son vivant notaire à Ruremonde et membre de plusieurs sociétés savantes, et dont la vente publique se fera en la maison mortuaire, à la requête de monsieur C. Guillon, avocat-procureur à Ruremonde par le ministère du notaire Max. Cornelis, sous les conditions, dans l’ordre et aux jours indiqués ci à l’autre part*. Ik gebruik het exemplaar uit het privébezit van H. van der Bruggen.
- 5 Hierover: L. Verhart, ‘Het onderste uit de kan en voor een dubbeltje op de eerste rang: de aankoop van de collectie oudheden van de Roermondse notaris Charles Guillon’, *Spiegel van Roermond* 21 (2013) 66-83, ald. 71-74.
- 6 Aldus de vermelding in het *Jaarboek van de Maatschappij* (*supra*, n. 3) en B.C.M. van Hellenberg Hubar, ‘De voetsporen van Charles Guillon. Verzamelbeleid en inrichting van het Rijksmuseum te Amsterdam onder V.E.L. de Stuers, P.J.H. Cuypers en J.A. Alberdingk Thijm’, in: *Maaslands melange. Opstellen over Limburgs verleden dr. P.J.H. Ubachs aangeboden bij gelegenheid van zijn vijfenzestigste verjaardag* (Maastricht 1990), 343-366, ald. 346, n. 5. Werken LGOG XIV; de ‘notice’ zelf is niet ondertekend.

lingen. Guillon bezat één (in een enkel geval twee of drie) exemplaren van de honderden of duizenden die van een titel gedrukt werden. De receptiecontext van de boeken uit zijn bezit verheldert de culturele positie van de notaris.

Zo behoorde hij tot dezelfde groep als bijvoorbeeld de broers Henri Herman (1798-1886) – die trouwde met een meisje van wie de vader, net als Guillons vader, een in Roermond achtergebleven Fransman was – en Pierre Geradts (1802-1888) en Pierres zoon Jan Lodewijk (1837-1874), die promoveerde op een studie naar de geschiedenis van de Souvereine Raad van het Overkwartier. Alle drie deze Geradtsen hadden voor jurist gestudeerd.⁷ Tientallen archiefstukken uit de collectie-Guillon bevinden zich tegenwoordig in het familiearchief-Geradts.⁸ Jan Lodewijks zoon Jules (1870-1956) sloeg op de veiling van de oudheidkundige vondsten in 1890 zijn slag.⁹ Het is onwaarschijnlijk dat de Geradtsen in 1874 niet ook al boeken op de kop hebben getikt. Nagaan in hoeverre dat werkelijk zo ging, is overigens zo goed als onbegonnen werk als zelfs al veel van de schilderijen niet meer op te sporen zijn.¹⁰

Guillon behoort tot de groep van liefhebbers, vorsers, connaisseurs, verzamelaars, erudieten met wie hij tijdens zijn leven ook in geleerd contact stond en van wie sommigen net als de Geradtsen uit zijn nalatenschap kochten. Artiesten als de architect Pierre Cuypers, de schilder Henri Linssen en de beeldhouwer Jean Henri Leeuw vonden in Guillon een kunstvriend.¹¹ Anderen deelden zijn obsessie met het verleden, zoals de in dit gezelschap uiteraard onvermijdelijke Jos. Habets, de opperpriester van de Limburgse geschied- en oudheidkunde in de negentiende eeuw.¹² Nog zo'n vriend was Leonard Janssen, conservator van het Leids museum van oudheden en later directeur van het Leids munten- en penningenkabinet, die predikant had moeten worden maar dat ambt mentaal niet aankon.¹³ De mannen hadden wel wat gemeen. Habets en Janssen waren oorspronkelijk ieder in hun eigen richting theologisch geschoold en voor de zielzorg bestemd. Henri Herman, Pierre, Jan Lodewijk (en Jules) Geradts hadden het ordelijk rechtsverkeer te dienen. Al deze vorsers hadden dat er liever aan gegeven voor de studie van het verleden. Charles Guillon verkeerde met dilettanten.

Guillon was dan weliswaar op een kleine twee jaar na zijn hele leven vrijgezel (de stereotype bibliofiel is altijd al celibatair), maar als 'historicus' stond de notaris zeker niet alleen.

7 P. Thissen, 'De vrouw of het boek. De bibliotheek van de familie Geradts', *Spiegel van Roermond* 26 (2018) 84-103, ald. 85-87.

8 Ibid., 103, n. 106.

9 Ibid., 86.

10 Berg, 'Guillon', 61.

11 Ibid., 59.

12 Van Agt, 'Huis Guillon', 5.

13 [H.] Brugmans, 'Janssen (dr. Leonhardt Johannes Friedrich)', in: *Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek* IV (Leiden 1918) k. 811-812..

Zijn boeken zeggen niet alleen iets over hun bezitter, maar ook over het kader waarin hij zijn museumleven leefde.

Wat zeggen zijn boeken dan precies over Guillon? Hoe is de verzamelaar eigenlijk te reconstrueren uit de verzameling? Welke preoccupaties zijn in de collectie terug te lezen? Welke motieven en ambities brengen een jurist ertoe een voor zijn tijd exceptionele collectie aan te leggen? Wat betekende het voor deze bibliotheek dat haar eigenaar de zoon was van een Franse militair en een Roermonds meisje, in een stad woonde die van haar verleden was beroofd sinds ze noch hoofdstad noch bisschopsstad meer was, een stad waar het zingen van de kloosterlingen vervangen was door het rumoer van de politieke frictie tussen liberalen en klerikalen? Wat betekende het voor deze bibliotheek dat haar eigenaar hoorde bij de bestuurlijke elite van een stad die na zo veel wisselingen van soeverein tussen 1790 en 1815, in het midden van de negentiende eeuw zelf een keuze wilde maken: Nederland, België, Duitse Bond, of toch misschien zelfstandig?¹⁴

Bezwaren tegen de psychologie

Biografisch(of prosopografisch) inzicht is niet zomaar te ontlelen aan boekenbezit. Het bezitten van een boek hoeft niet per se iets te betekenen. Bedrogen worden is gemakkelijk hier. En dat mogelijke bedrog kunnen we maar beter meteen onder ogen zien. Zoals wel vaker namelijk, klopt het niet wat “sommige mensen” zeggen. Boeken verklappen niet zomaar iets over hun eigenaar, of spreken op zijn minst niet de waarheid.

Want om te beginnen hoeft de eigenaar de boeken niet zelf gekocht te hebben. Wie zegt dat hij een bewuste keuze heeft gemaakt uit een bepaald aanbod, zich heeft ingespannen om specifieke titels te verkrijgen? Misschien heeft hij na een onverwachte erfenis of gift gewoon niet de moeite genomen ze van de hand te doen. Dan bezit hij het boek wel, maar interesseert het hem niet.

En het omgekeerde is al even mogelijk. Een lezer kan boeken lezen die niet in zijn bibliotheek staan, of er niet meer staan omdat hij ze verloren of verkocht heeft. Dit is bij Guillon aan de orde. Hij leende in ieder geval boeken van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde. De brieven waaruit dit blijkt, zijn duidelijk min of meer bij toeval bewaard gebleven:¹⁵ we weten dus niet wat we niet weten over Guillons lectuur.

Van een groot boekenlegaat aan Guillon is niets bekend, wel zal er hier of daar een schenking tussen zitten, want voor zijn omgeving was het overduidelijk dat de notaris zo'n ca-

14 Hierover: P. Nissen m.m.v. H. van der Bruggen, *Roermond. Biografie van een stad en haar bewoners* (Hilversum 2014) 281-370. Maaslandse Monografieën, groot formaat, XII.

15 Gemeente-Archief Roermond, Handschriften, *Archief Guillon*, inv. nr. 1, brieven van L.J.F. Janssen, 4, 6 en 9 juli 1868, minuutbrief van Guillon, 6 juli 1868; Berg, Guillon', 55.

deau wel zou pruimen. Hij heeft ook vast nog wat meer in huis gehad dan nu nog in de veilingcatalogus terug te vinden is. Maar dat hij het leeuwendeel van zijn boeken niet zelf gekozen heeft, is niets meer dan boekhistorische theorie. De samenhang die de bibliotheek vertoont, is het resultaat van zijn eigen aankoopbeslissingen.

Keuzes maken kon hij om te beginnen uit de nieuwe en gebruikte boeken in de honderden bewaard gebleven magazijn- en fondslijsten die handelaren hem toezonden. Van de fameuze libraire Hinrichs uit Leipzig bijvoorbeeld werd hem tussen 1828 en 1846 elk half jaar het *Verzeichnis der Bücher und Landkarten* bezorgd.¹⁶ We kunnen ons Guillon voorstellen met het potlood in de hand, begerig speurend door de boekenlijsten, aanstrepend wat hij graag in bezit wilde krijgen.¹⁷

Als hij daarmee klaar was, kon hij verder met de veilingcatalogi. Want verzamelaars moeten het ook hebben van elkaars overlijden. Na de dood van bijvoorbeeld Jan Meyer in 1830 of die van Karel Simon de Vlodrop in 1847 heeft Guillon zijn slag geslagen bij de openbare verkoop van hun verzamelingen.¹⁸

Dat hij moeite deed zijn collectie bij elkaar te krijgen, blijkt vervolgens ook wel uit de diensten die hij zijn oudheidkundige vrienden hem liet bewijzen. Vooral de mislukte dominee Leonard Janssen spoorde boeken voor Guillon op. Die werden vervolgens door de Leidse firma Brill naar Roermond verzonden. In de regel schoot Janssen de kosten voor en voegde hij een nota aan Guillon bij. Janssen en Guillon konden het prima vinden met elkaar: een keer vroeg de eerste geen restitutie, om te laten zien dat hij niet "verstoord" was, ondanks de stokkende correspondentie, en een andere keer vroeg hij om vergoeding in de gedaante van dat Limburgse wild dat hem bij een bezoek aan Roermond zo heerlijk smaakt had. Uit België stuurde een andere archeologische schatgraver, Antoine Schayes, hem grote sets van het *Bulletin de l'Académie Royale de Belgique* en van de *Messenger des sciences et des arts de la Belgique*, in de veilingcatalogus nog steeds keurig naast elkaar te vinden.¹⁹

Het is de vraag of de moeite die Guillon deed om boeken te verzamelen, niet zulke manische vormen heeft aangenomen dat die de zorgvuldige, uitgewogen keuze onmogelijk maakte. Boekenmanie kan zich manifesteren als de begeerte naar de volledigheid van een bepaalde specifieke en coherente verzameling of volkomen bandeloos zijn en zich botvie-

16 Guillon, 2049, zie ook bijv. 1966 (Beijers), 1986, 2465, 2508 (Nijhoff).

17 Idem, 2463 ("six catalogues de livres anciens et modernes"), 2553, 2569, 2571, 2572 ("vingt-cinq catalogues de différents libraires"), 2573, 2575, 2577, 2580, 2585, 2587, 2589, 2591, 2741, 2755, 2762 ("dix catalogues de Heberle à Cologne [een antiquaar]"), 2785, 2801, 2874, 2876, 2878, 2880 ("vingt catalogues français de livres anciens et modernes"), 2883. Zie ook 1512.

18 G.H.A. Venner, 'Verzamelaars van schilderijen te Roermond vóór 1850', in: *Maaslands melange*, 321-342, ald. 331, 336-337. Veilingcatalogi (van boeken): Guillon, 1588-1589, 1601.

19 *Archief Guillon*, inv. nr. 1, brieven van L.J.F. Janssen, 14 november 1857, 13 september 1860, 26 september 1863, 16 september 1868, brieven van A.G.B. Schayes, 14 januari, 27 januari, 23 februari, z.j.; Verhart, 'Oudheden Guillon'.

ren op het bezit van zoveel mogelijk, als het maar een boek is. Zo erg was het bij de notaris ook weer niet, want het ging hem om de geschiedenis, vooral de eigen, Limburgse, geschiedenis. Die wilde hij hebben, in eigen huis. Zijn roverachtige begeerte naar archivalia getuigt van zo'n manie. G. Franquinet althans beschreef in 1874 hoe de dan net overleden Guillon "met eene groote niet te verzaden zucht behebt [was] om (...) geschiedkundige bescheiden en charters te verzamelen." Guillon had als verzamelaar van archiefstukken zonderlinge trekjes. De papieren stapelden zich ordeloos in zijn bibliotheek op. Hij kwam er nogal eens aan door misbruik te maken van de goedgelovigheid dan wel onverschilligheid van lokale bestuurders. En Roermondse en Roermondse moeten met verwondering hebben toegekeken toen de handkarren met oud papier naar het notarishuis geduwd werden.²⁰

Om boekenhonger te leiden, kan een fatsoenlijke handbibliotheek dienen. Een zeker bibliografisch instrumentarium is nodig om in een catalogus de gevonden titels te identificeren of om vast te stellen met wat van wat nog in de collectie ontbreekt, relaties op pad gestuurd kunnen worden. Wat Guillon niet kende of niet wist, kon hij opzoeken in naslagwerken in zijn kast: de *Dictionnaire* van Antoine-Alexandre Barbier van anonieme boeken en boeken onder pseudoniem, het onmisbare *Manuel du libraire et de l'amateur du livre* van Charles Brunet en de al wat oudere (1765), maar nog steeds gezaghebbende, zevendelige *Bibliographie instructive ou traité de la connaissance des livres rares et singuliers* van de Parijse bibliograaf en boekhandelaar Guillaume-François De Bure. Blijkens een aantal afleveringen van het *Bulletin du bibliophile belge* bleef Guillon ook op de hoogte van wat er op het terrein van het boekverzamelen gebeurde.²¹ Op basis van dit voorwerk kon Guillon ongeveer bepalen wat hij nog zou moeten aankopen of in ieder geval lezen. Een in net handschrift opgestelde bibliografie van literatuur van na 1830 over de (pre)Romeinse tijd in Nederland, zal althans vermoedelijk met dat doel van *aide-mémoire* opgesteld zijn.²²

Als Guillon voor zichzelf literatuurlijsten opstelde, als het boek hem wel interesseerde, als hij er moeite voor heeft gedaan het te verkrijgen, hoeft hij het nog niet gelezen te hebben. Weinig bekijkers van een particuliere bibliotheek zijn zo ongewenst als de onbenul die de vraag stelt of zijn gastheer al die boeken nou ook allemaal gelezen heeft. Die bekijker snapt niet dat het genot van zo'n grote verzameling juist de luxe van de keuze is: de mogelijkheid om elk moment een nog onbekende tekst te gaan lezen, zonder het gedoe van de deur uit

20 G.H.A. Venner, 'Inleiding', in: Id., *Inventaris van het archief van de bisschop van Roermond (1561-1665-1802, van stukken van de voormalige bisschop van Roermond en apostolisch vicaris-generaal te Grave 1794-1840, en van het Begijnhof te Roermond (1279) 1294-1773* 17-54, ald. 40-41. Publicaties van het Regionaal Historisch Centrum Limburg VI.

21 Guillon, 27, 1682, 1691, 1870, 2520.

22 *Archief Guillon*, inv. nr. 11: 'Werken en opstellen ter opheldering der Nederlandsche oudheid sedert 1830 in het licht verschenen, bepaaldelijk met betrekking tot het vóór Romeinsche en Romeinsche tijdperk'.

moeten en zonder de hygiënische gevaren van leenboeken. De waarde van een bibliotheek is omgekeerd evenredig aan het aandeel al gelezen boeken.

En lezen is ook niet altijd lezen. Nogal wat boeken, zeker in een bibliotheek met de prenties als die van Guillons bibliotheek, lenen zich bijvoorbeeld niet om gelezen, maar wel om geraadpleegd te worden. Zo'n boek is de *Encyclopédie, ou dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers* van Denis Diderot en Jean d'Alembert die Guillon in huis had. Hij zal er lemmata uit gebruikt hebben om iets over het een of ander op te zoeken. Raadplegen is ook lezen, maar dan van speciaal geselecteerde fragmenten. En dat leest weer anders dan de Beatrijs of de bekentenissen van een courtisane.²³

Dit voorbeeld toont nog weer een andere vorm van het lezen. De *Encyclopédie* was al van 1751. We weten niet of Guillon zich van de oudbakkenheid van de informatie bewust was. Misschien zocht hij er ook alleen maar het genoegen van het ongelijk van de historische tegenstander of van het gelijk van de historische medestander – afhankelijk van de positie die hij zichzelf ten opzichte van de Verlichting toekende. Veel boeken in deze collectie vormen bronnenmateriaal: teksten uit het verleden waar de notaris zo hartstochtelijk in rondbanjerde. Met die bronnen moest hij zelf het werk doen, zonder de hulp van een geschiedschrijver die zijn mening, interpretatie of selectie al voor hem gevormd had. Behalve het vraagstuk van het ongelezen, belet dus ook het gebrek aan kennis over de leeswijze, de aard en het doel van het lezen, een rechtstreekse vertaling van bibliotheek naar bibliotheekeigenaar.

Het enige dat we weten van Guillons leeswijze is dat hij af en toe begon aan een rapiarium over een bepaald onderwerp. Die katerntjes vormen in feite de literaire pendanten van zijn bekende archeologische notitieboekjes.²⁴ De systematiek is nogal gebrekkig. De rapiaria wekken de indruk ambitieus begonnen, maar niet compleet of niet afgemaakt te zijn. Overigens is dat in menig geval ook niet verwonderlijk. Wie alleen al de literatuur in Guillons bibliotheek zelf overziet en weet dat er nog ontzaglijk veel meer bestond, begrijpt dat een katern met de weidse omschrijving 'Moeurs et coutumes des Germains' alleen maar een schamele bloemlezing met discutable selectiecriteria kan zijn.²⁵ Het is hier, zoals Habets schrijft, al net zo als met de schijnbaar ooit voorgenomen beschrijving van het museum: Guillons aspiraties werden in de overvloed gesmoord.²⁶

Voor sommige eigenaren bestaat het boek uitsluitend als fysiek object. De prachtband die een exquise druk van een private press vasthoudt kan een dierbaar en kostbaar bezit zijn, terwijl de tekst zelf van geen enkel belang is. Een echte verzamelaar streeft naar

23 Guillon, 1320, 1943, 2595.

24 *Infra*, n. 98.

25 *Archief Guillon*, inv. nr. 11, zie ook inv. nrs. 14-15, 21.

26 Habets, 'Notice biographique', vii; hij spreekt van 'éditer ou décrire'.

compleetheid op een volgens zekere criteria (Jan van Leiden, handgekleurde vogelboeken, Spaanse erotica) geformuleerd deelgebied. Maar bij Guillon ontbreken weleens banden aan een meerdelig werk en van menig tijdschrift bezat hij enkel losse afleveringen.²⁷ In een klassieke bibliofielenbibliotheek gaat het om de vorm, niet de inhoud. Onderzoek naar een dergelijke collectie levert waarschijnlijk meer op voor de kennis van de bibliofiele dan voor de kennis van de persoon van de bibliofiel.

Guillon had geen last van zo'n verzameldrang. Om te beginnen was hij geen liefhebber van het boek als object van kunst of ambacht. Het ging hem niet om de magnifieke typografie. Zeker zal hij de zintuiglijke sensatie als op zijn minst prettig hebben ondervonden: het ruiken aan de band en het papier, het bevingeren van de rugstempel of de drukletter. Maar een klassieke estheet is hij niet: de boeken hebben minder waarde om hun materiële verschijning dan om hun bijdrage aan de inhoudelijke coherentie van de collectie als geheel. En zoals bekend is Guillon al helemaal niet te verdenken van de publieksvrees of sociale fobie die nogal wat verzamelaars kenmerkt. Hij vertoonde juist het omgekeerde gedrag door zijn boeken volwaardig deel van het museum aan de Swalmerstraat te maken.²⁸ En aan wie niet kon komen, leende hij bij gelegenheid ook weleens een boek uit, zoals aan Habets.²⁹

Wat dit betreft is er een ander spoor waarlangs de boeken van Guillon iets over hem zeggen. En dat geldt niet alleen voor de boeken, maar voor het museum als geheel. Door van zijn collecties een tentoonstelling te maken, etaleerde Guillon ook zichzelf. De vooraanstaande jurist liet letterlijk zien wat hij allemaal in huis had, waartoe hij in staat was, welke middelen hij bezat. Guillon verwerkte zichzelf in het museale discours, veel minder gemakkelijk herkenbaar en tegelijkertijd nadrukkelijker dan de bekende schilder die zichzelf als achtergrondfiguurtje portretteert in een kroeg- of herderstaferieel. Misschien had Guillon wel iets van de *antiquarian* in Walter Scotts gelijknamige satirische roman – de notaris had het boek zelf in de kast staan. Het is het pedante type dat als een oudheidkundige exhibitionist zijn schatten laat zien en zich zelfs laat voorstaan op de eerbiedwaardige ouderdom van het stof dat daarop ligt.³⁰

Een klassieke verzamelaar doet dat niet, die heeft een stoffobie. Die presenteert zich hooguit aan zichzelf, in het verborgene. Daar wordt op een nauw gebied fanatiek verzameld. Wat Guillon dus niet deed. De paar kleine tot heel kleine subcollecties zijn bij lange na niet voldoende om het hem aan te wrijven. Daar horen bijvoorbeeld twee boekjes bij over het tegengaan van longtering, vier zeventiende-eeuwse verhandelingen over de duiveluitdrij-

27 Guillon, bijv. 1008-1009, 1525, 1677, 1801, 2481-2482, 2517, 2533, 2927.

28 Vgl. P.J. Buijnsters, *Geschiedenis van de Nederlandse bibliofiele. Boek- en prentverzamelaars 1750-2010* (Nijmegen 2010) 11-18.

29 *Archief Guillon*, inv. nr. 1, brief Jos. Habets, z.d.

30 M. Mathijssen, *Historiezucht. De obsessie met het verleden in de negentiende eeuw* (Nijmegen 2013), 33, 97; Guillon, 2795.

ving, een set over de geschiedenis van het strafrecht, over zegels, munten, liederen en liefdadigheid in Termonde en de in hun realisme half-gewaagde romans van de populaire Franse schrijvers Charles Pigault-Lebrun en Eugène Sue.³¹ Als hij al het plan had gehad deze verzamelingen uit te breiden of compleet te maken, heeft hij de moed snel opgegeven.

Het bestaan van deze deelcollectietjes waarschuwt wel voor een andere reden waarom een bibliotheek niet per se de voorkeur van haar eigenaar in ongezuiverde vorm hoeft te weerspiegelen. Want het is nu eenmaal de natuurlijke neiging van een boekenverzamelaar om na het eerste of tweede boek over een onderwerp er meer aan te schaffen. Die neiging is veel groter dan wanneer hij er nog niets over bezit. Het kan de toch stiekeme droom zijn ooit compleetheid op dat éne gebiedje te bereiken, het genot om teksten met elkaar te kunnen vergelijken, of de compassie die zegt dat ook, of juist, een boek geen eenzaamheid verdient. Hoe dan ook kunnen boeken in een bibliotheek een nieuwe, autonome behoefte aan aanvulling scheppen. Bij de ware bibliomaan onttaardt die in gefrustreerde verslaving, soms tot het bittere einde. Maar tot zijn ondergang heeft Guillons bibliotheek nooit geleid.

Alles bij elkaar blijft van de reserves die over het gelezene over. We weten eenvoudig niet wat Guillon gelezen had en wat niet, en al zeker niet op welke wijze hij las wat hij las. Hoe dan ook ging het hem om de inhoud van zijn boeken. Er ligt een relatie tussen die inhoud en zijn persoonlijke intellectuele, wetenschappelijke, literaire, in ieder geval mentale voorkeuren. Dat wil niet zeggen dat het onderzoek daarnaar er gemakkelijker op wordt. Als hij enkel een zuivere bibliofiel was geweest, had deze bijdrage met minder woorden kunnen volstaan.

Boeken om te gebruiken

Het simpelst te duiden is de relatie tussen Guillon en het deel van zijn bibliotheek dat direct betrekking heeft op het dagelijkse, broodwinnende deel van zijn bestaan. Hij was notaris, een half commercieel, half publiek beroep, waarvoor een boekerij nodig was waarin het noodzakelijke nageslagen kon worden. In dit deel van de bibliotheek is de eigenaar het meest vanzelfsprekend terug te lezen.

Bijzonder praktisch, op het betekenisloze af, was het *Formulierboek voor notarissen, bevattende voorschriften van notariële akten*.³² Jurisprudentie was onmisbaar, dus bezat Guillon 26 delen *Verzameling van decisien, arresten en vonnissen, de zegel, registratie-, griffie-, hypotheek- en successie-regten, mitsgaders de domein zaken betreffend*.³³ Bij elkaar in de veilingcatalogus staan een aantal opiniërende teksten over het notarisambt, een verzameling handboeken voor

31 Guillon, 1490-1493, 1541, 1804-1805, 1807-1809, 1889-1891, 2376-2378, 2619-2621, 3006-3008.

32 Idem, 981, ook bijv. 1763.

33 Idem, 1671, ook 1673, 1703, 1710, 1880, 2623.

notarissen, toelichtingen op de wet op het notarisambt en wat titels over onderwerpen waar Guillon zich ambtshalve in moest verdiepen: goederenverdeling in het huwelijk, successie-recht en hypotheek.³⁴ Hij kon moeilijk anders dan op de hoogte blijven van de ontwikkelingen in de interpretatie van het recht. En behalve dat bleef hij ook in vakinhoudelijk contact met zijn broeders-notarissen in het land. Op tenminste drie tijdschriften in dit genre is Guillon geabonneerd geweest: het *Correspondentie-blad van de Broederschap der Notarissen*, de *Juridische vraag-al en opmerker* en de *Juridische correspondent*.³⁵

De historie van zijn eigen vak noch de rechtsgeschiedenis in strikte zin interesseerden hem bijzonder. Hij bezat Pieter van der Schellings *Historie van het notarisschap* uit 1745, een goede handvol rechtsgeleerde handboeken uit de zeventiende en vroege achttiende eeuw en wat titels over de geschiedenis van het strafrecht.³⁶ Dat was alles – in het verleden was het iets anders dat Guillons mateloze aandacht trok.

Patriciër als hij was, kon Guillon zich moeilijk niet met het lokale bestuur bemoeien. Niet alleen als beroepsbeoefenaar was hij bij zijn omgeving betrokken. Hij was lid van de gemeenteraad en van Provinciale Staten en schoolopziener van het district Sittard. Verhandelingen over de bevoegdheid van gemeentebesturen of over onderwijsmethoden behoorden ongetwijfeld tot Guillons gebruikslectuur.³⁷ Deze maatschappelijke betrokkenheid wordt weerspiegeld in het boekbezit. En Guillon zou Guillon niet zijn geweest als hij daar niet ook een summiere historische verdieping bij zocht, getuige de set aan titels over de geschiedenis van het onderwijs in Nederland.³⁸

Het ene boek en de vele boeken

Het bezit van dit type lectuur in het algemeen volgt uit Guillons maatschappelijk functioneren. Het wordt ingewikkelder als het gaat om zijn mentale voorkeuren. De boeken voor en over het notariaat en de bestuurderslectuur zal hij wel hebben gebruikt om zich te informeren, op de hoogte te blijven. Het is feitelijk, neutraal tekstgoed dat andere lezers links laten liggen. Maar wat met de opiniërende titels? Wat betekent bijvoorbeeld het bezit van bepaalde lectuur met een politiek-ideologische lading? Identificeerde Guillon zich daarmee? Liet hij zich erdoor beïnvloeden, of had hij zijn mening al gevormd – maar waardoor dan – en trof hij alleen maar bevestiging (of ontkenning)? Of hadden deze boeken alleen curiositeits-, en geen vormende waarde?

34 Idem, resp. 1754-1756, 1758-1765 en 1757 en 1766-1770.

35 Idem, 1749-1751.

36 Idem, 1225, 1690, 1807-1809, 2429, 2757, 2805, 2829.

37 Idem, 1806, 1916, 2016, 2034, 2089.

38 Idem, 1011-1013.

Dat vraagstuk zou eenvoudiger op te lossen zijn als in Guillons bibliotheek een duidelijke richting zou overheersen wat betreft standpunten over hoe het verder moet met land, volk, natie, staat en maatschappij en waarom dan. Maar dat is niet zo. Een aantal auteurs ijkten, dat kon ook moeilijk anders, hun visie op het verleden aan een standpunt ten opzichte van de Franse Revolutie. François-René de Chateaubriand en Jules Michelet zijn een paar van zulke namen. De één sprak van het 'génie du christianisme' als het fundament van het Franse volk, een bodem die door de Revolutie jammerlijk verwoest was. De ander zag in dezelfde Revolutie, en nog meer in de gebeurtenissen van 1830, de eindoverwinning in een lang proces van de vorming van "ons Frankrijk".³⁹

Guillons overtuiging schijnt liberaal te zijn geweest.⁴⁰ In 1848 werd hij samen met zijn broer zelfs genoemd als een 'gevaarlijke man', die het volk in de stad ertoe zou kunnen opruien het Franse anti-monarchisme te adopteren en de band tussen Hertogdom en Koninkrijk desnoods met geweld te verbreken.⁴¹ Maar of hij zich om zijn politieke richting meer in Michelet gevonden zal hebben en Chateaubriand enkel heeft gekocht om de argumenten van het confessionele tegenkamp te kennen? Het valt niet te zeggen.

En wat is er achterhaalbaar over Guillons intiemere levenssfeer, nog veel intiemer dan die van zijn politieke sympathieën? Tot die sfeer horen volgens de conventie tenminste het emotionele en het spirituele. Zijn er titels te vinden die iets kunnen zeggen over de persoon van de notaris als zijn lichaam of ziel alleen waren? Misschien.

In de boekerij stonden bijvoorbeeld enkele libertijnse teksten. Het gaat om een goede hand vol Franstalige romans uit de late achttiende eeuw waarin, kort gezegd, discussies over moraal worden gevoerd. Het hangt daarbij af van de stemming waarin de lezer verkeert of hij (of zij) ze als filosofische bespiegelingen of als ondeugende vermaakslectuur gebruikt. Het zijn niet direct boeken om met één hand te lezen, maar titels als *Les confidences d'une jolie femme* of *Mémoires d'une honnête femme* beloofden voldoende pikante inhoud om de verbeeldingskracht van de lezer te prikkelen.⁴² We weten niet of Guillon daarin teleurgesteld werd. Waarschijnlijk viel dat wel mee. Op zijn achttiende liep hij kunstveilingen af –⁴³ een leeftijd waarop de meeste mensen wel iets beters te doen hebben.

In hetzelfde particuliere bereik valt de vroomheidsliteratuur: teksten met behulp waarvan Guillon zich op zijn plaats in de wereld in het perspectief van betekenis en hiernamaals zou kunnen bezinnen. Als zijn boeken van hem een psychologisch portret zouden moeten

39 Idem, 1426, 2111, ook 211; P. Raedts, *De ontdekking van de middeleeuwen. Geschiedenis van een illusie* (2^e dr.; Amsterdam 2011) 115-116, 216-220.

40 P. Nissen, 'Kerk en cultuur in conflict. De Roermondse clerus en het amateurtoneel in de jaren veertig van de negentiende eeuw', in: *Maaslands melange*, 304-320, ald. 318, vgl. 311.

41 A.J. Geurts, 'Politieke commotie te Roermond in het voorjaar van 1848', in: *Roermond stad met verleden. Negen hoofdstukken over Roermondse geschiedenis* (Roermond 1985) 177-200, ald. 182.

42 Guillon, 2437, 2441; ook 1946, 1952, 1972, 2153, 2437, 2441-2442, 2524, 2703, 2976.

43 *Supra*.

opleveren, dan zou deze categorie samen met de schalkse romannetjes het eerste bronnen-materiaal vormen. Maar van zulke boeken zijn er maar heel weinig. En dat feit tekent beter het psychologisch portret van de notaris dan de inhoud van die boeken zelf dat doet. Hun eigenaar was nu eenmaal een geleerde, niet een gelovige.

Zijn eigen religiositeit zou in Guillons boekerij ook alleen nog maar herkenbaar kunnen zijn voor zover hij zijn vroomheidsliteratuur bezat voor persoonlijke verdieping, en niet omdat die verband hield met zijn eerste preoccupatie: de geschiedenis, in het bijzonder van het gewest waar hij woonde. Hier geldt hetzelfde als voor de *Encyclopédie*. Zo ligt het voor de hand bij een meditatiebundel *Lux evangelica* te denken aan een ex-libris van een Roermonds klooster dat het boek voor Guillon begerenswaardig maakte. En het Roermondse maakte de zeventiende-eeuwse levensbeschrijvingen van Joanna van Randenraedt en Agnes Huyn interessant.⁴⁴ Werden deze verhalen over spirituele vrouwen in hun eigen tijd vooral als voorbeelden gelezen, een kleine twee eeuwen later was Guillons belangstelling vermoedelijk eerder heemkundig van aard. Dat de notaris ook de hand had weten te leggen op een lias met brieven en andere stukken van en over Joanna, bevestigt dit vermoeden.⁴⁵

Guillon bezat ook een aantal boeken uit de zogeheten jansenistische school. Daaronder behoren onder andere een Franse vertaling van de *Belijdenissen* van Augustinus door Robert Arnauld d'Andilly en het werk van diens verre geestverwant Joannes Roos.⁴⁶ In dit verband valt verder op dat Guillon maar liefst drie edities bezat van de 'eigen bijbel' van de jansenisten, die met prenten, verzorgd door Isaac le Maistre de Sacy.⁴⁷ Deze lectuur staat op het eerste gezicht ver van de belevingswereld van een negentiende-eeuwse burger. Dichterbij staan de edities van Thomas van Kempens eeuwig durende *Navolging van Christus* in Guillons bibliotheek.⁴⁸ Ook van deze teksten is het de vraag of Guillon die bezat voor zijn persoonlijke 'oefening' of als historische bron. Het laatste ligt iets minder voor de hand, omdat hij zich niet bijzonder interesseerde voor theologie- of spiritualiteitsgeschiedenis en de *Navolging* ook geen typische betekenis voor het Gelderse of Roermondse heeft gehad.

Deze enkele stuks leveren dus nauwelijks betrouwbare informatie over Guillons geestelijke binnenkant. Bij een bibliotheek van deze omvang telt de individuele titel niet. Hoogstens kunnen we veronderstellen dat hij een paar boeken van twee antirevolutionaire auteurs met de naam Guillon heeft gekocht met de gedachte dat ze familie van hem waren of zouden kunnen zijn.⁴⁹ De paradox wil eigenlijk dat een bibliotheek meer

44 Guillon, 1290, 1296; infra, n. 25.

45 Idem, manuscrits, archives, 43.

46 Guillon, 1941, 2431.

47 Idem, 1442, 1938, 1982.

48 Idem, 1859, 2185, 2726, 3028.

49 Guillon, 2667, 2678, 2694, ook 2747; zie: *Dictionnaire de Théologie Catholique*, tables générales (Parijs 1951) k. 2002-2003.

zegt over haar eigenaar naarmate ze kleiner is. Iemand die alleen Thomas van Kempens *Navolging van Christus* las – en herlas, omdat het het enige boek was dat hij bezat –, had een andere spirituele oriëntatie dan wie François de Sales' *Introduction à la vie dévote* tot zijn lijfboek had gemaakt. Maar in een collectie van duizenden stuks zegt het individuele boek ook figuurlijk niets meer.

In een opstel over zo'n collectie wordt dus ook niet elk afzonderlijk boek recht gedaan. Misschien staat er een titel tussen die hier niet aan bod kan komen, maar die zonder dat we het weten voor Guillon meer heeft betekend dan duizend andere. Een gedicht hier of daar heeft hem misschien dagen lang ontroerd over de dood van zijn vrouw. Andere literatuur (klassieke auteurs, de Franse canon van de zeventiende eeuw) veronderstellen we misschien als zo vanzelfsprekend en conventioneel dat we er hier ten onrechte geen aandacht aan besteden. Weer andere titels zijn in geen enkele grotere categorie onder te brengen. Dat is waarom ze intrigeren, en ook waarom we eraan voorbij gaan. Speculaties over de interesse in de scepticistische vrijdenkerij van *De la sagesse* van Pierre Charron uit 1601 of de aanklacht tegen de slavernij van Harriet Beecher-Stowe's *Uncle Tom's cabin* uit Guillons eigen tijd (1852),⁵⁰ moeten speculaties blijven. En ook worden delen van de collectie buiten beschouwing gelaten die met een tien of twintig titels een redelijk helder af te bakenen gebied vormen, zoals de boeken over wis-, genees- of natuurkunde.⁵¹ Al deze boeken blijven buiten beschouwing. Ze zijn namelijk wezensvreemd aan de grondstructuur van de collectie. Hier gaat het om de grote categorieën, dat wat substantiële porties titels in de bibliotheek van Guillon gemeen hebben.

Maar daarmee is tegelijk een andere moeilijkheid gegeven. Want een collectie ontstaat nu eenmaal niet autonoom. Er zijn altijd de omstandigheden die het aanleggen bevorderen of hinderen – logischerwijs veel sterker dan in het geval van de enkelstuksbibliotheek die ook om deze reden meer informatie biedt. Er zijn in ieder geval materiële condities, omdat boeken beschikbaar moeten zijn om ze te kunnen kopen, en dus ook geld kosten. Maar er zijn ook intellectuele voorwaarden uit de omgeving. Zeker Guillons bibliotheek blijkt in hoge mate tijdgebonden te zijn. De aard en de omvang ervan zijn uitstekend verklaarbaar vanuit de omstandigheden in de omgeving. Zolang we nauwelijks weten wat hij hoe gelezen had, kunnen we hem alleen benaderen als representant van een groep waar we wél meer van weten en waarmee hij relevante overeenkomsten vertoont. Het is een groep die de materiële en intellectuele erfenis van het recente verleden in de schoot geworpen kreeg.

50 Guillon, 38, 59-72, 1415, 1718-1719, 1829, 1873, 1920, 2038, 2073, 2110, 2131, 2596, 2890, 2922, 2966, 3069.

51 Idem, bijv. 1269, 1790, 1843, 2015, 2032, 2115.

II. Na God en Revolutie

De gelukkige erfgenaam

Wat de materiële condities betreft: Guillon is niet alleen een lid van de sociale groep die door de Franse overheersing op het toneel werd gebracht, zijn bibliotheek is ook één van die collecties die in de eerste helft van de negentiende eeuw werden begonnen die helemaal niet bestaan hadden zonder de revolutionaire gebeurtenissen van de late achttiende eeuw en de implicaties daarvan voor de markt van gebruikte boeken in Europa. De opruiming en uitverkoop van de kloosters in het laatste kwart van de achttiende eeuw had een stroom aan boeken uit de voormalige kloosterbibliotheken op gang gebracht. Van de prijs van het antiquarische boek bleef bijna niets over en vele beroemd geworden verzamelingen konden beginnen dankzij deze onbedoelde legaten. De collectie van Gerard Meerman, bij wiens dood in 1824 een veilingcatalogus verscheen die 'alle Nederlandse voorgangers reduceerde tot een lachertje', ontleende een groot deel van haar waarde aan 1.000 handschriften uit het voormalige bezit van Parijse jezuïeten. En Jacob Visser kon zijn pionierswerk van een lijst van Nederlandse wiegendrukken alleen uitvoeren dankzij de enorme hoeveelheid materiaal die buiten de kloostermuren geraakt was.⁵²

Ook in Roermond hadden de drie confiscaties nagenoeg alle boeken uit de stad laten verdwijnen. Die waren bezit geweest van de bibliotheken van de vier grote mannenkloosters die honderden jaren lang in de stad gestaan hadden. In twintig jaar tijd raakte Roermond zo'n 15.000 boeken kwijt – naar schatting 90% van alles wat rond 1770 nog op de planken stond. De autoriteiten laadden ze op karren om ze in het openbaar te veilen. Passanten drukten hier of daar een partijtje achterover. De boeken die echt niemand wilde hebben, werden verwerkt tot cartouches.⁵³

De liefhebber kreeg het voor het uitkiezen op de boekenmarkt. Wat de geestelijkheid in eeuwen had opgebouwd, kon de geïnteresseerde op een paar veilingdagen bij elkaar graaien. En dat maakt dan overigens weer wel dat deze collectie meer zegt over haar bezitter dan de kloosterbibliotheken over de anonieme geestelijken die het bezit zo traag hadden zien accumuleren. Dat wat hun klooster had bezeten, was het resultaat geweest van schenkingen van lang geleden en van aankopen door prioren, procuratoren, gardianen, prefecten en bibliothecarissen die ze zelfs uit de verhalen al lang niet meer kenden.

Wie behoefte had aan een specifieke titel, maakte van de gelegenheid gebruik om wat van zijn gading was uit de boekenrivier te vissen, zoals de pastoor van Wegbergh die in 1785 de

52 Buijnsters, *Bibliofilie*, 25-26, 28.

53 P. Thissen, *Cel en wereld. Kartuziers en boeken in Roermond (1376-1783)* (Leuven 2014) 66-68, 118-121. *Miscellanea Neerlandica XLII. Studia Cartusiana III*; Id., 'Bidden met inkt. Roermondse boekcultuur in de vroegmoderne tijd', *Spiegel van Roermond* 24 (2016) 62-85, ald. 63-70.

confisceerders vriendelijk vroeg of hij de liturgica van het Roermondse kruisherenklooster kon krijgen, zijn kerk zat er dringend om verlegen.⁵⁴ Ook Guillon heeft zijn voordeel gedaan met het ellendig lot van de kloosterbibliotheken. Ettelijke stukken zijn vermoedelijk daaruit in de Swalmerstraat beland – langs welke wegen is onbekend. Titels als de *Bibliotheca ss. patrum concionatoria* van de franciscaan Pierre Blanchot, uit 1633, of de al genoemde *Lux evangelica* van de jezuïet Hendrik Engelgrave, uit 1655, zijn typisch voormalig bezit van de kloosterbibliotheken.⁵⁵ Dit zijn gedrukte boeken, waarvan de provenance zonder ex-librisen niet is vast te stellen, als het individuele exemplaar al tevoorschijn komt. In de handschriftencollectie echter ‘verraadt’ Guillon mogelijk zijn dankbaar gebruik van de voormalige Roermondse kloosterbibliotheken: het daar genoemde *Chronicon ducatus Geldriae* van de raadsheer van het Hof van Gelre Nicolaas Biesen komt ook voor in de kartuizerbibliotheek van Roermond.⁵⁶ De vraag is alleen nog wel of het hier gaat om hetzelfde exemplaar of om een afschrift.

Niet alleen het oude boek was in Guillons tijd plotseling veel royaler beschikbaar gekomen dan daarvoor, ook het nieuwe boek. Een aantal technische revoluties veranderde de markt. De ijzeren drukpers verving de houten voorganger, het goedkope houtpapier kwam in de plaats van het beter houdbare lompenpapier, lithografie maakte het veel gemakkelijker om illustraties op te nemen en de stereotypie maakte aanzienlijk hogere oplages en sneller herdrukken mogelijk.⁵⁷ Al deze innovaties zorgden ervoor dat het rendement per eenheid tijd, arbeidsloon en investering in activa in termen van geproduceerde vellen veelvoudigde en boeken dus substantieel goedkoper werden. Het ruime aanbod aan voormalige kloostereigendommen en aan goedkope nieuwe boeken, gaven Guillon en anderen een mooie kans om een imponerende bibliotheek aan te leggen.

Vervolgens blijkt dat de omstandigheden in Guillons persoonlijke kring mogelijk ook een rol hebben gespeeld. Zo’n omstandigheid was niet het letterkundig enthousiasme op de gezellige avondjes bij Roermondse patriciërs thuis. Dat was alles bij elkaar toch te armoedig om iemand tot zo’n buitenproportionele verzameling te bewegen. Na de vermoeienissen van de werkdag kwam men niet meer verder dan elkaar iets vertellen over een gelezen boek, “tusschen een lied van [de antiklerikale, kleinburgerlijke Franse chansonnier

54 Brussel, Algemeen Rijksarchief, *Archief van het Comité de la Caisse de Religion*, inv. nr. 71-23.

55 Guillon, 2385 en 2392; deze titels in de collecties van de Roermondse jezuïeten, minderbroeders en kartuizers: *Catalogue des livres de la bibliothèque des ci-devant jésuites de Ruremonde (...)* (Brussel [1777]) Th. in-1, nrs. 448 en 2323; Utrecht, Het Utrechts Archief, *Bestuursarchief Nederlandse Minderbroedersprovincie*, inv. nr. 3744, *Catalogus librorum conventus Ruraemundensis*, 1710, sign. L 2 1; Roermond, Gemeente-archief, *Handschriften*, inv. nr. 6.1., *catalogus van de bibliotheek van het kartuizerklooster Bethlehem, 1740-1742*, sign. I 311-312.

56 Guillon, *manuscripts*, archives, nr. 34; L. Verschueren, *De bibliotheek der kartuizers van Roermond* (Tilburg 1941) 61-62, nr. 96 [177].

57 Mathijssen, *Historiezucht*, 72-75.

Pierre Jean de] Béranger en een geestig vertelde grap, bij een eenvoudig doch heerlijk glas oud bier.”

De schrijver van deze regels is Emile Seipgens, die als jongeman een notariële leerperiode bij Guillon voortijdig afbrak.⁵⁸ Ook voor zijn *otium* moest Guillon het niet van zijn kringgenoten hebben. Dat kon ook moeilijk anders als een bezoeker van zulke avondjes het museum opsommend en misleidend afraffelt met “een interessante collectie Limburgsche oudheden en een uitgebreide bibliotheek met handschriften en fraaie getijdenboeken.”⁵⁹ In die bibliotheek waren de boekjes van die kringgenoten uiteraard wel te vinden, maar Guillon was zo wijs zijn eigen literaire probeersels van gammele romantiek ongedrukt te laten.⁶⁰

De druk die de omstandigheden uitoefenden liggen op een intiemer niveau. Een curve die de jaren van uitgave weergeeft van de boeken die hij nieuw heeft gekocht, laat een opvallende trend zien. Het aantal neemt gestaag toe tot de periode tussen Guillons vestiging als notaris in 1843 en zijn debuten als lid van de gemeenteraad in 1851 en van Provinciale Staten in 1855. Daarna daalt het aantal nieuw verworven boeken drastisch.⁶¹

Er zijn verschillende verklaringen denkbaar. Misschien had Guillon door zijn bestuurdersbesognes allengs minder tijd voor zijn liefhebberij. Net zo voor de hand ligt een relatie met de tragische privé-omstandigheden die zich in 1850 en 1851 hadden voorgedaan, toen eerst zijn zoontje en daarna zijn echtgenote overleden. Maar het kan ook zijn dat hij rond deze periode juist het tegenovergestelde ging doen en zich na al die particuliere ellende volledig op zijn museum stortte, zoals in de spaarzame literatuur wel gesuggereerd is.⁶² Guillon maakte zichzelf na 1850 misschien juist pas tot een waarachtig collectionneur door zijn verzameling contemporaine boeken uit te breiden met antiquarische stukken. Bijna 40% maar liefst immers van alle boeken is gedrukt voordat Guillon zelf in 1811 ter wereld kwam. Maar omdat we niet beschikken over aankoopgegevens, moet dit ook alweer in het ongewisse blijven.

58 Voor Seipgens' literaire rol: L. Spronck, '1793-1893. Verandering van het blikveld: verlies en winst', in: Id., B. van Melick en W. Kusters red., *Geschiedenis van de literatuur in Limburg* (z.p. z.j. [Nijmegen 2016]) 202-309, ald. 292-295.

59 Bij: P. Nissen, *De akkoorden van het gemoed. Het literaire leven in Roermond in de negentiende eeuw* (Roermond 1986) 34, 37.

60 Guillon, 1265, 1738, 1920, 2088, 2100. Zie bijv. zijn 'Les tendres souvenirs', naar de autograaf in een zakboekje uitgegeven bij Nissen, *Akkoorden*, 72; het handschrift in *Archief Guillon*, inv. nr. 14.

61 De tellingen in de collectie-Guillon resulteren uit een door mij aangelegd bestand waarin van elk nummer van de bibliotheek zijn genoteerd het jaar van uitgave, de taal en een onderwerpsaanduiding

62 Van Agt, 'Huis Guillon', 5; Berg, 'Guillon', 56.

De aarde, niet de hemel

Als boekenkoper stond Guillon niet alleen, als lezer evenmin. Ook zijn intellectuele profiel is gehecht aan de omgeving. Guillon verzamelde boeken in een tijd waarin niet alleen in bestuur en politiek geen steen op de andere bleef staan, maar ook de bibliofilie volkomen van gedaante veranderde.⁶³ Het meest zichtbaar was de verandering in taal. De boeken van de kloosterbibliotheken waren voor 90% in het Latijn gesteld, die in de collectie-Guillon voor maar 16%.⁶⁴ Voor de paters en de monniken was het Latijn nog een levende taal geweest, de taal van hun kerk. De theologie die zij aanschafte was actueel: ze kochten wat nieuw verscheen op de markt van godgeleerde literatuur. En tot de Revolutie aan alles een einde maakte, verscheen die theologie in het Latijn. Voor Guillon was het Latijn de taal van het oude boek: van alle boeken die hij in de taal van Tacitus bezat, was 82% gedrukt voordat hij zelf geboren was.

Met de kloosterlingen verdween niet alleen het Latijn, maar ook de metafysica in hun boeken. Het vorige wereldbeeld was categorisch anders geweest. Of eigenlijk hadden de boeken in de kloosters niet zozeer een wereldbeeld als wel een bovenwereldbeeld beschreven. De Verlichting had de betekenis weggedaan en waarneming overgehouden. De mentale context van de oude wereld twijfelde geen moment aan het totalitaire en absolute. Een religieuze bibliotheek ademde een universalistische pretentie.

De opbouw van de weggekruide kartuizerbibliotheek symboliseerde nog die aanspraak. De rubrieken zijn verdeeld in een religieuze en een profane klasse – een derde dimensie is er natuurlijk niet. Er zijn twaalf rubrieken theologie en twaalf rubrieken wereldlijke wetenschappen. De 24 rubrieken zijn ieder gekenmerkt met een letter, van A tot en met L en van N tot en met Z. De M is gereserveerd voor de rubriek die de aarde naar de hemel beweegt: de spiritualiteit, de weg waarlangs de lezer zich met God verbindt.⁶⁵ In de veilingcatalogus van Guillon is geen expliciete rubricering herkenbaar. Maar nagenoeg zijn hele bibliotheek zou in precies één van de rubrieken van de kartuizerbibliotheek gepast hebben: die van de profane geschiedenis. Dit genre besloeg in de kloosterbibliotheken nergens meer dan 10%.⁶⁶

Dit verschil tussen het universele en bijzondere of particuliere in de aard van de collecties, hangt direct samen met het verschil in perspectief en oogmerk van de teksten, en van hun lezers. De paters en monniken bezaten hun boeken enkel als reflectie over God, de mens kwam er alleen aan de orde in relatie tot de weg die hij te gaan heeft om tot Hem terug

63 Y. Sordet, 'Bibliophilie', in: *Dictionnaire Encyclopédique du Livre I* (Parijs 2002) 281-286, ald. m.n. 283.

64 Thissen, *Cel en wereld*, 491, tabel 23.

65 *Ibid.*, 440-442.

66 *Ibid.*, 491, tabel 23.

te keren. De teksten legden in eindeloos veel varianten steeds hetzelfde uit: hoe het aardse bestaan maar een project is dat de hemel beoogt en als zodanig niet meer is dan een armzalige afspiegeling van het hemelse verhaal.

Het verschil in omgang met het verleden is te zien aan de andere betekenis die het verschil tussen handschriften en druk had voor Guillon dan voor zijn voorgangers als bibliotheekbezitters in de stad Roermond. De kartuizerbibliothecaris Willem-Joseph Peeters bekommerde zich in de vroege jaren 1740, toen hij de bibliotheekcatalogus aanlegde, nauwelijks om het manuscriptenmateriaal, evenmin als zijn voorgangers dat hadden gedaan. Voor hem was het handschrift niet meer dan een tekstdrager, een voorwerp met een functie. Los van de tekst die erop stond, vervulde het papier geen enkele rol. Zodra aan het einde van de vijftiende eeuw het gedrukte boek verscheen, werden overbodig wordende handschriften weggegeven, geruild en soms ook vernietigd. Peeters beschreef de handschriften die in zijn tijd nog overgebleven waren erg beknopt, om niet te zeggen slordig. Verhoudingsgewijs veel zorgvuldiger ging hij om met het eigen archiefmateriaal. Dezelfde Peeters ontwierp een rudimentaire systematiek om de juridische en financiële dossiers te bewaren en terugvindbaar te maken.⁶⁷

Guillon daarentegen heeft een indrukwekkende en zorgvuldige gekoesterde collectie handschriften aangelegd. In die collectie staan en liggen literair materiaal – meditatie-, gebeden- en getijdenboeken, een psalter, een heiligenleven – en archiefstukken – documenten van uiteenlopende provenance, oorkonden, processtukken, het nagenoeg complete archief van de Roermondse bisschoppen – door elkaar. Het verschil is het verschil tussen vorm en inhoud. Het laatste was het bepalende criterium voor het documentbeheer in de kartuis. Voor Guillon had de vorm ook een historische betekenis. Voor hem was de overgang van handschrift naar druk een belangwekkend historisch fenomeen geworden. Waar voor de kartuizers dat een technische faciliteit was gebleven, werd het voor de notaris een paar decennia nadat de monniken waren verdwenen, een revolutie in de geschiedenis van de techniek. Niet voor niets bezat hij dan ook een paar handen vol titels waarin de toen nog niet beslechte strijd werd gestreden over wie de uitvinder van de boekdrukkunst was geweest.⁶⁸

De oriëntatie in Guillons collectie is diametraal anders dan in die van de Roermondse bibliotheken voor hem. Bij deze liberale patriciër is in zijn boekerij zo goed als niets merkbaar van een religieuze of theologische, laat staan spirituele belangstelling. Het letterlijk tijdelijke van de geschiedbeoefening kwam in de Swalmerstraat in de plaats van de eeuwigheid en het na-wereldse. En dat is geen wonder, want Charles Guillon kwam tegelijk met het verleden op de wereld, of althans tegelijk met de herinnering aan het verleden. Natuurlijk had hij ook gemakkelijk een andere passie dan de geschiedenis kunnen ontwikkelen. Maar het mentale tijdgewricht deed er wel alles aan om hem historische boeken te laten kopen. Toen

67 *Ibid.*, 62, 195-211, 443-444.

68 Guillon, 1314-1319.

hij in 1811 werd geboren, was het collectieve geheugen aan een fundamentele herordening bezig. Dát herinnering ontstond, tijd perspectivisch werd, de historische achtergrond diepte verkreeg, kortom geschiedbeoefening als urgent en noodzakelijk werd ervaren, had natuurlijk niet in de laatste plaats te maken met de implicaties van de Revolutieperiode en van wat daarna kwam.

Het vele, niet het ene

Ten eerste was het alleenrecht van kerk en adel op niet alleen macht en bezit, maar ook op de geschiedbeoefening verdwenen. Die hoefde niet meer alleen maar te dienen als bron voor bewijsvoering in zaken van geloof, privilege en dynastie. De geschiedbeoefening ging een eigenstandig bestaan leiden, van instrument werd ze doel. En iedereen die voldoende tijd en geld had – en dat had Guillon – kon eraan deelnemen. De oorkonden hoefden alleen maar van de straat geraapt te worden. In de tweede plaats moest de breuk zelf hersteld worden. De revolutionairen hadden de grote symbolen van de maatschappelijke ordening opgeruimd: kerken en kloosters, de koning, de gilden, zelfs de christelijke tijdrekening waren eraan gegaan. De Revolutie vernielde de geschiedenis en democratiseerde tegelijkertijd de geschiedbeoefening.

De nieuwe geografische identiteiten moesten begrepen gaan worden. En dat zeker in de lage landen bij de zee, die zich in Guillons jaren niet alleen van gebiedsdefinitie, maar ook van staatsvorm veranderd zagen. En voor een Haarlemmer of Gouwenaar was dat nog relatief gemakkelijk. Die kon zich met de nieuwe Oranjes wel terugvinden in de Republiek. Maar na de Belgische afscheiding en de splitsing van de Limburgen die in de paar decennia als Franse departementen, onder de teruggekeerde gezamenlijke koning en onder een Duitse vorst van België, de gelegenheid hadden moeten vinden om een saamhorigheid uit de territoriale verbrokkeling van het *ancien régime* te smeden, kon een Roermondenaar alleen maar in ernstige verwarring zijn over zijn geografische, etnische en culturele identiteit. Alleen al in de vijfentwintig jaar tussen 1790 en 1815 veranderde de stad acht keer van staatsverband. En tot 1867 was het nog niet afgelopen.

Minder existentiële crisis was ook al voldoende geweest om zoveel geschiedenisboeken onder handbereik te willen hebben. Voor Noord-Nederland lagen de glorieuze Opstand, Gouden Eeuw en hun respectievelijke helden voor het oprapen om een identiteit historisch te verankeren.⁶⁹ Voor Guillon en zijn stad- en streekgenoten lag dat anders. Maar hoe dan ook diende het verleden zich aan als bron voor de reconstructie van het culturele zelf.

Want daar had ondertussen ook de Romantiek wel voor gezorgd. Die verkondigde de

69 L. Jensen, *De verheerlijking van het verleden. Helden, literatuur en natievorming in de negentiende eeuw* (2^e dr.; Nijmegen 2016).

idee van een onmiskenbare, unieke, nationale cultuur, een identiteit kortom die door niets beter dan door de geschiedenis bewezen kon worden. Voor de universalistische, abstracte pretenties van de Verlichting (en de paus) stelde ze de particuliere, concrete verschillen in de plaats, verschillen tussen naties, volkeren en culturen. Johann Gottfried Herder beschouwde cultuuronderscheid als onontkoombaar, nationale stereotypen als wetmatig gegeven. Wie de waarachtige wezenlijkheid van volk en natie wilde kennen, moest het verleden als vindplaats gebruiken. Daar lagen de karakterconstituerende zeden, de gewoontes, verhalen en mythen opgetast. Meer praktisch gerichte politieke idealen konden hier dankbaar gebruik van maken bij het verwezenlijken van staatkundige homogeniteit.⁷⁰

In de eerste decennia van de negentiende eeuw heerste de historiezucht allerwege, ze was pandemisch. Guillon bevond zich dan ook in goed gezelschap. Fameus is de extatische ervaring die Herders vriend, de jonge Johann Wolfgang Goethe, in april 1770 in de dom van Straatsburg te verwerken kreeg. Daar kwam hij tot het besef van het genie van het *medium aevum*, de gouden middeleeuwen, de middeleeuwen. Niet alleen vormde deze gebeurtenis de anekdotische inleiding op een ware mediëvistische rage, het bracht ook het voor het historisch besef noodzakelijke perspectief aan. Tot ver in de achttiende eeuw waren geschiedenis en klassieke oudheid in het universitaire onderwijs ongeveer met elkaar samengevallen. De ongehoorde populariteit van de ridders- en jonkvrouwenromans van Walter Scott, waarvan Guillon de meeste in huis had, is een exponent van de culturele blikverbreding die het besef van discontinuïteit bijbracht, die een gedachte aan ontwikkeling ingaf.⁷¹ Het verleden scheide zich af van het heden, werd een ander domein, een ander land, waar men de dingen anders deed en anders praatte.

III. "Historiezucht"

Ontcijferen

Toen Guillon zijn bibliotheek begon, waren ijverige geleerden al aan de slag geweest om het verleden te decoderen. Hun publicaties zijn onderzoekboeken die de beschouwer praktisch bijstaan in het begrijpen van wat hij waarneemt. Die boeken waren in Guillons collectie ruimschoots aanwezig. Het geschiedkundige leeuwendeel van Guillons bibliotheek kende behalve het eigenlijke contingent aan historische literatuur – overzichtswerken, handboeken, monografieën, detailstudies, kortom de descriptieve teksten -, ook een flink deel aan wat we nu 'apparaat' zouden noemen. Dat zijn vanzelfsprekend een flink aantal voor-

⁷⁰ *Ibid.*, 15 e.v.

⁷¹ Raedts, *Middeleeuwen*, m.n. 77 e.v.; Guillon, 2130, 2709, 2714, 2795.

denboeken – etymologisch, verklarend, aardrijkskundig, biografisch -, encyclopedieën en naslagwerken. Het zijn lemmagewijs ingerichte boeken, in de regel meerdelig, waarmee Guillon zich snel kon voorzien van globale inlichtingen over een persoon, een plaats of regio, een woord of een ding. Voorbeelden zijn de *Dictionnaire des hommes de lettres, des savans et des artistes de la Belgique présentant l'énumération de leurs principaux ouvrages*, het oudere *Lexicon antiquitatum romanarum* (uit 1737), of een maar liefst 52-delige *Dictionnaire de la conversation et de la lecture*.⁷² Tot dit genre behoorden ook de vele grammatica's en spraakkunsten van de verschillende talen. Het verbaast niet dat het Frans en in mindere mate het Nederlands hier belangrijk zijn. Evengoed wenste Guillon waar nodig kennelijk ook het Engels, Italiaans of Pools te kunnen verstaan.⁷³

Een ander deel van deze hulpen had in de eerste plaats betrekking op het niet-documentaire deel van het Musée Guillon. Dat museum bevatte naast de bibliotheek ook een gigantische collectie artefacten uit het verleden. Guillon leefde letterlijk temidden van de historie die hij in voorwerpen be-leefde. Als we de bibliotheek willen waarderen, moeten we dan ook verdisconteren dat een groot deel ervan eigenlijk de andere collectiedelen ten dienste stond. Wie Guillons hele museum kent, begrijpt zijn bibliotheek beter, en daarmee de man zelf. Vele boeken verklaarden de omstandigheden waaronder de munten en penningen gebruikt waren, dienden om ze te identificeren en klassificeren.

Van deze hulpwetenschappen waren de numismatiek, sigillografie en heraldiek – in deze volgorde – de belangrijkste. Het meeste van deze literatuur was in Guillons eigen tijd verschenen en geproduceerd door mensen die net als hij door de historie gegrepen waren, maar daar ook werk van maakten in de vorm van publicaties. Zij pionierden verdienstelijk en leverden bouwmaterialen, zoals het bekende *Handboek der wapenkunde* van J.B. Rietstap uit 1857, of de *Dictionnaire de sigillographie pratique* van Alph. Chassant en P.-J. Delbarre van drie jaar later.⁷⁴ Deze handboeken is het vooral te doen om de bronnen zelf. De oudere literatuur maakte gebruik van dergelijke voorwerpen als historische bron, om het verhaal van de mensen eromheen te vertellen, zoals *Les familles de France, illustrées par les monumens des médailles anciennes et modernes, tirées des plus rares et curieux cabinets du royaume, avec figures* van Jacques de Bie uit 1636.⁷⁵ Zeker 100 titels zijn tot deze 'hulpwetenschappen' te rekenen. Van de genoemde Alph. Chassant bezat Guillon ook de *Dictionnaire des abréviations latines et francaises* en de *Paléographie des chartes et des manuscrits*. Een andere Franse pionier was Arcisse de Caumont die zijn medevorsers voorzag van een *Cours d'antiquités monumentales* en een *Abécédaire ou rudiment d'archéologie*.⁷⁶

72 Guillon, 478, 1075, 1370, 1521, 1692, 1716, 3005.

73 Idem, 1440, 2080, 2194, 2490, 2754.

74 Idem, resp. 867, 497.

75 Idem, 1049.

76 Idem, 507-508, 892-893; ook bijv. 917-955.

In Guillons tijd was het terrein van de geschiedbeoefening nog kaal, alle infrastructuur moest nog worden aangelegd. In Nederland was een belangrijke bouwer op het gebied van de numismatiek Pieter Otto van der Chijs. Zijn biografie zou die van Guillon kunnen zijn. Als knaap trokken hem reisbeschrijvingen, aardrijkskunde en geschiedkunde, en als negen- of tienjarige begon hij al met het verzamelen van munten. Net als Guillon bemoeide ook Van der Chijs zich met staathuishoudkunde, maar hij had het privilege van een betrekking in de culturele sector. Om precies te zijn was hij directeur van het munten- en penningkabinet van de Leidse universiteit, in welke functie hij in 1863 werd opgevolgd door Guillons vriend Leonard Janssen⁷⁷. Heel zijn passie ging heen met de munten en penningen: Guillon bezat de door Van der Chijs met noeste arbeid samengestelde handboekdelen over de munten van de hertogdommen van Brabant en Limburg (in twee exemplaren), de voormalige hertogen en graven van Gelderland, de heren en steden van Gelderland en niet te vergeten het door Van der Chijs opgerichte en volgeschreven *Tijdschrift voor Algemeene Munt- en Penningkunde*.⁷⁸ Om het verleden te verstaan, moest Guillon ook de zwijgende codes van de voorwerpen kunnen ontcijferen. Het was zijn ambitie de relictten die hij in huis had te kunnen lezen zoals hij dat de boeken zelf kon.

De dilettant identificeert zich

De bibliotheek van Guillon weerspiegelt meer zijn tijd dan zijn persoon. Niet alleen is er de historiezucht te zien, ook de gebrekkige infrastructuur van de geschiedbeoefening. Een onderzoeker maakte toen nog kans het hele veld van zijn wetenschap te overzien. De bibliografie en historiografie zijn ook maar spaarzaam vertegenwoordigd in Guillons collectie.⁷⁹ De geschiedenis moest als discipline, als kunde, nog ingericht worden. Dat het verleden nog maar net ontdekt werd, betekende ook dat er nog maar weinig was voor wie het wilde bestuderen. Guillon zou het pas een goed decennium voor zijn overlijden meemaken dat het historisch onderzoek en onderwijs een plaats kregen aan de universiteiten. Professioneel beheer van archieven, archeologische vondsten, kunst: het moest allemaal nog geregeld worden. De enkele archiefinventarissen bijvoorbeeld in Guillons collectie zijn bijna allemaal ook pas verschenen toen zijn leven de laatste tien jaar inging.⁸⁰ Waar de overheid de geschiedwetenschap nog niet faciliteerde met middelen en wetgeving, bleef voorlopig nog volop ruimte voor particulier initiatief.

77 J.F.G. Meijer, 'Levensbericht van dr. Pieter Otto van der Chijs', *Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde* (1869) 216-238; Brugmans, 'Janssen', k. 811.

78 Guillon, resp. 1219-1222, 928.

79 Idem, 262, 283, 369, 415-416, 2169.

80 Idem, 231-237, 240, 257, 459, 1072, 1088, 1268, 2529, 3042.

In deze vrije ruimte kregen mensen als Guillon de gelegenheid complete archiefbestanden min of meer te confisceren: er was immers niet een wetgever die zich erom bekommerde. De notaris heeft typisch de rol van verzamelaar gehad, pronkend en tentoonstellend in zijn museum. Anderen, zoals Van der Chijs, gingen aan de slag als dienaars-taxonomen, door al het bekende en nieuw gevondene over munten, zegels, wapens te schiften, ordenen, klassificeren en beschrijven. Weer anderen wierpen zich op als ambachtsman en produceerden studies over de geschiedenis, waarvoor ze het materiaal gebruikten dat tot dan door de verzamelaars bijeengebracht was. Niet dat de verschillen altijd zo duidelijk waren overigens: vele boeken vormen een zorgeloze hybride van bronnenuitgave en beschrijving. Zolang het ambacht niet geïnstitutionaliseerd of geprofessionaliseerd was, bleef alle ruimte voor de liefhebber. De producten van deze proto-historici vullen vele meters ruimte in Guillons bibliotheek. Ze zijn niet zelden ingegeven door affectie met de geboortegrond: "tous concourent à cette oeuvre avec une ardeur et une émulation patriotiques."⁸¹

De verbinding met het onderwerp, de bron van de interesse, ligt in de emotie. In het verleden bepaalde de vorser zijn plaats. Hij haalde het naar zich toe door er de structurele overeenkomsten met eerdere volksgenoten in aan te wijzen: overeenkomsten in de ware, onbedorven landaard. Zo'n kampioen van de authenticiteit is de romanschrijver Pieter Ecrevisse – Guillon bezat zijn *zedenschets uit de XVIII eeuw*, *De drossaert Clercx* uit 1846 – die van Nederlander uit overtuiging Belg werd en zich tijdens de Tiendaagse Veldtocht dan ook maar liet verwonden.⁸²

Literatuur is netjes aangeklede emotie. En geschiedenis is uiteindelijk ook een beetje literatuur. Dus kan het gebeuren dat een historicus zich door emotie laat leiden. Ontroerend doet dat Mathias-Joseph Wolters in zijn 'historische notitie' over de stad Maaseik. De auteur herinnert zich hoe hij als achttienjarige – dat moet rond 1811 zijn, het jaar dat Guillon geboren wordt, Wolters schrijft dit als 60-jarige – verliefd werd, ook in Maaseik. Dáár gebeurde het:

"l'ame remplie d'un premier et chaste amour, nous dansions sous le grand tilleul; c'est là qu'une jeune et gracieuse fille, à l'oeil noir et brillant, agissant sur nous avec toute la magie de son sexe, nous transportait de joie par un seul de ses regards, et nous rendait le plus heureux des mortels, en nous avouant pour son ami."⁸³

Zoals gezegd hield Guillon als achttienjarige zich bezig met kunst, iets heel anders dus. Maar deze zelfde Wolters is representatief voor het type geschiedbeoefenaar wier studies

81 F. Driesen, *Recherches historiques sur Tongres et ses environs* (Tongeren 1851) 3 (Guillon, 335).

82 Guillon, 2994; W. van den Berg en P. Couttenier, *Alles is taal geworden. Geschiedenis van de Nederlandse literatuur 1800-1900* (Amsterdam 2009) 421; Spronck, '1793-1893', 245-248.

83 M.J. Wolters, *Notice historique sur la ville de Maeseyck* (Gent 1855) 6 (Guillon, 345).

zo veel voorkomen in Guillons bibliotheek. Hij heeft zelfs een hele reeks van boekjes als dat over Maaseik geschreven, die in de catalogus allemaal keurig naast elkaar opgesteld staan.⁸⁴

Zo'n werkje van krap 200 pagina's laat goed de aanpak zien. De auteur heeft zijn boek in twee helften verdeeld. De tweede helft is een lijst van 29 bijlagen, alle in op zijn minst een zeker verband met Maaseik: van een schenkingsoorkonde van keizer Otto I uit 944 tot een overeenkomst voor de toelating van een novice tot het Sint-Agnesconvent uit 1600. De eerste helft is een chronologische opsomming van de feiten die Wolters van diverse zijden heeft weten te verzamelen. De mogelijke of waarschijnlijke schiftingscriteria blijven onvermeld. De samenhang tussen de feiten mag de lezer zelf bedenken. Zo vinden we over 1571 drie gebeurtenissen in Maaseik: hagelstenen ter grootte van een ei, translatie van relieken en een geschil tussen magistraat en kapittel over de financiering van de noodklok. Aan het einde van dit relaas treedt de auteur opnieuw zelf op als hij vertelt over zijn wederwaardigheden als directeur van de strategische Zuid-Willemsvaart in de Belgische opstand van 1830.⁸⁵

Want Wolters was waterstaatkundig ingenieur, geen historicus. Hij presenteert aan de lezer wat hij gevonden heeft. Zijn eigen reflectie is er niet. Die reflectie zou er ook nauwelijks kunnen zijn, want reflectie veronderstelt een waargenomen verband. Daar is het Wolters en de zijnen niet om te doen. Het gaat hen om het plezier van de vondst, een plezier dat juist in een tijd waarin alles aan het oude nog nieuw is, een fascinatie wordt. Het genot pakt Wolters soms midden in zijn betoog beet, als hij zijn kroniek onderbreekt voor een anekdote of bron die hij zijn lezers toch écht niet kan onthouden. Hij citeert dan *in extenso* en pagina's lang, zoals het verhaal van een mirakel van een vrouw die in de Paasmis van 1596 luidkeels jammerde omdat ze van hekserij beschuldigd werd, maar die begon te kokhalzen toen ze de hostie kreeg, waarna ze alsnog levend verbrand werd op de markt van Maaseik.⁸⁶

De historiezucht die Guillons collectie ademt lijkt geen ander doel te dienen dan de identificatie. Ze is niet geladen met de drang om een politieke, religieuze of morele boodschap te verkondigen die het heden het verleden als waarschuwing of voorbeeld voorhoudt. Wie deze boeken las, kon een cultuurtherapeutische reconstructie van het verleden maken. Niet een reconstructie van feiten en gebeurtenissen, of althans, dat ook wel, maar de kern was de reconstructie van dat wat de lezer maakte tot wie hij was. Hij raapte daarvoor in ongerichte fascinatie alles bij elkaar wat hij maar kon vinden over zijn stad, zijn streek, zijn voorouders. Hij kon de bijna fysieke sensatie ondergaan van de levend verbrande arme vrouw op de markt van Maaseik. Deze fascinatie werd juist vibrerend intensief door het contrast tussen nabijheid en afstand. Het waren zijn bloedeigen voorouders die dat gedaan en meegeemaakt hadden, dat wat de lezer onder een koning Willem ongelooflijk-bevreemdend vond.

84 Guillon, 331-346; ook bijv. 301-309 (publicaties van Christian Quix over Aken en omgeving).

85 Wolters, *Maeseyck*, 45-46.

86 *Ibid.*, 75.

Prolegomena tot de cultuurgeschiedenis

De weigerachtige hostie komt in vele heiligenlevens en mirakelverhalen voor. Voor Wolters was deze variant van de anekdote van belang omdat ze in Maaseik speelt, een stad waar zijn eigen historie mee verbonden was. De historiezuchtigen reconstrueerden zichzelf uit de beelden van ooit. Ook Guillon verzamelde tekstgoed waarmee hij zichzelf kon ervaren, in zijn eigen intimiteit. In het nieuwe liefhebben in de geschiedenis ging het niet langer om de grote staatkundige en politieke geschiedenis van dynastieën, veldslagen en vredesverdragen. De collectie genealogie – in die tijd nog beperkt tot de afstamming van vorsten en adel – is in Guillons bibliotheek dan ook volkomen te verwaarlozen.⁸⁷ Daar was die ‘eigenheid’ immers ook niet te vinden. Of althans niet alleen maar. De Oostenrijkse vorser Ed. freiherr Von Sacken, *custos* van het keizerlijk-koninklijke Münz- und Antikenkabinett, schreef in 1865 in de inleiding bij een handboek voor oudheidkunde, aanwezig in Guillons collectie:

“Nichts ist geeigneter, das echte Nationalgefühl zu wecken, die Vaterlandsliebe anzuregen als das klare Bewusstsein eines Volkes seiner selbständigen, seit Jahrhunderten ihm innewohnenden Kraft, seiner Thaten und Erlebnisse, kurz – das geschichtliche Bewusstsein.”

Tot zover hadden eerdere en andere geschiedenisliehebbers dan Guillon het ook nog wel met de auteur eens kunnen zijn. Dat wat Guillons collectie kenmerkt is de erop volgende amplificatie:

“und zwar nicht nur seiner Machtstellung und Kriegsthaten, sonder auch der eigenthümlichen Cultur, des Könnens und Wirkens seiner Vorfahren in ältester Zeit, der Entwicklung des bürgerlichen Lebens unter der geistigen Thätigkeit.”⁸⁸

In haar prachtige studie over de historiografische koorts van de negentiende eeuw, haalt Marita Mathijsen Alfred de Vigny aan die meende dat “de geschiedenis een roman is waarvan het volk de auteur is.”⁸⁹ Het ging Guillon om het volk. En de aard van dat volk manifesteerde zich bij voorkeur in ‘zeden en gewoonten’. Dat vond ook zijn vriend en boekenbezorger Antoine Schayes. De etnoloog en folklorist stelde in 1834 in het voorwoord van zijn *Essai historique* over de ‘Belgische’ religieuze en wereldlijke praktijken – aanwezig onder Guillons boeken:

87 Een paar uitzonderingen: Guillon, 97-98, 1105, 2286, 2879.

88 Ed. Von Sacken, *Leitfaden zur Kunde des heidnischen Alterthums mit Beziehung auf die österreichischen Länder* (Wenen 1865) I (Guillon, 2882).

89 Mathijsen, *Historiezucht*, 106.

“Quoi de plus propre à faire juger de l'esprit public et des lumières d'une nation, que ses mœurs et ses usages aux différentes siècles?”⁹⁰

Maar het verhaal over de zeden en gewoonten had wel een raamwerk nodig. Ze konden niet in het luchtledige hangen. Schayes vervolgt dit voorwoord dan ook met een inleiding van een paar pagina's waarin hij voor een beter begrip van het navolgende in grote lijnen de (traditionele, politiek-staatkundige) geschiedenis van België vanaf de Galliërs tot aan de Franse Revolutie schetst.

Guillon hielp Schayes bij een ander boek door hem een schets van de Munsterkerk toe te sturen.⁹¹ En ook de notaris had de staatkundige geschiedenis nodig voor een goed begrip van cultuur. Dus had hij een behoorlijk contingent aan conventionele historiografie in huis. De context voor het dagelijks leven van de Romeinen – de gebruikscultuur, de praktische alledag, het antropologische en etnografische – vond hij in de grote meerdelige politiek-staatkundige geschiedenis van de hand van Charles Rollin, inclusief de voortzetting na de slag bij Actium door Jean-Baptiste Louis Crevier.⁹²

Over de nieuwere geschiedenis bezat Guillon ook de staatkundige prolegomena. De *Vaderlandsche historie* van Jan Wagenaar bijvoorbeeld, of de bronneneditie-variant daarvan, van Pieter Bondam, kronieken, en vooral contemporaine overzichtswerken als de *Histoire de la Belgique* van J.J. de Smet.⁹³

Het is weinig verwonderlijk dat binnen deze verslagen van dynastieke verwickelingen, lotgevallen op slagvelden en heldendaden van grote mannen, de episode van de scheiding der Nederlanden een belangrijke plaats innam. Voor Guillon, die leefde in een periode dat de Nederlanden eerst door buitenlandse usurpatoren bezet waren en vervolgens toch weer ieder – althans de zuidelijke en de noordelijke – hun eigen weg van het *ancien régime* gingen, moeten de eerste decennia van de Opstand als doorslaggevend verschenen zijn. En niet alleen voor hem natuurlijk. Het was het oerverhaal voor iedereen die geïnteresseerd was in het 'vaderlands' verleden. Maar voor een liefhebber die op de twijfelgrens woonde en die een grote collectie boeken bezat, betekende dit dat hij er uitzonderlijk veel boeken over verwierf. Een kleine honderd boeken betreffen de geschiedenis van de Republiek, het grootste deel de periode tot het Twaalfjarig Bestand – waarbij Guillon conform zijn gewoonte bron-nenuitgaven net zo begeerde als studies.⁹⁴

90 A.G.B. Schayes, *Essai historique sur les usages, les croyances, les traditions, les cérémonies, et pratiques religieuses et civiles des belges anciens et modernes* (Leuven 1834) préface (Guillon, 405, onder 2419 een “paquet de 15 brochures de M. Schaijes”).

91 Berg, ‘Guillon’, 58.

92 Guillon, 8, 1414.

93 Idem, 4-5, 10, 1134, 42; andere bijv. 113-115, 219, 293.

94 Idem, 11-12, 258, 287, 1078-1079, 1321-1323, 1898, 2243, 2796.

Bij de historici van voorheen stond te lezen hoe Frankrijk of de Republiek tot hun staatkundige vorm geraakt waren. Maar daar was het Guillon uiteindelijk toch niet om te doen. Politieke geschiedenis is geschiedenis van het toeval: de zaken hadden ook anders kunnen lopen. De constituerende kern, de bepalende en richtinggevende ziel, de betekenisgever, bestond uiteindelijk in het eigene van het ene volk. Guillon zocht dus naar dat wat een Fransman tot een Fransman maakte, een Limburger tot een Limburger, of een Roermondenaar tot een Roermondenaar. Hij vond het eigene in de Gelderse en Roermondse ruimte, in de donkere eeuwen en in cultuur en kunst.

IV. Het eigene

Ruimte

“The past is a different country: they do things different there.”⁹⁵ Het is wonderlijk dat dit bekende zinnetje pas in 1953 werd opgeschreven, want Guillon en zijn tijdgenoten ervoeren het al zo. Ze ontmoetten het verleden in een ander land, in de geografie, de fysieke ligging op de aarde. Dit betekende dat wie door het verleden wilde reizen, zich ook door de ruimte kon verplaatsen. Juist toen de geschiedbeoefening nog niet door de cerebrale universitaire geleerdheid geadopteerd was, moest de liefhebber de tijd ook wel fysiek ervaren. Hij kon de materiële relictten uit het verleden verzamelen – zoals Guillon uitbundig deed –, maar zich ook zelf buiten zijn studeerkamer begeven. En als hij dat niet zelf kon of wilde, het er te druk voor had als notaris en politicus, dan waren er altijd nog de ervaringen van anderen die hij kon na-lezen.

Dit verklaart de aanwezigheid van een kleine 200 titels in Guillons bibliotheek die zich lijken te vermommen als reisverslagen of topografische beschrijvingen. Deze titels vertellen in feite van geschiedkundige waarnemingen van reizigers. Zoals in elke subcategorie is er ook hier een deel waarvan we moeilijk kunnen begrijpen hoe die in de collectie passen. Hier is dat een reeks van beschrijvingen van gebieden waar Guillon zelf nooit verwacht zal hebben te komen en waarvan de historie hem misschien ook minder boeide, zoals Finland, Oceanië, Brazilië of de Verenigde Staten.⁹⁶ Maar de meeste van de aardrijkskundetiteln vertellen observaties uit zijn eigen cultuurgebied. Guillon kon er de tijd van jaren en eeuwen her teruglezen, zoals in een reisverslag uit 1843 drie Drentenaren in Bentheim en Steinfurt beogen te gaan doen:

95 L.P. Hartley, *The go-between* (1953), eerste zin.

96 Guillon, 75-93.

“Wij wenschten eens het land der bergen en dalen, het land der ruwe, maar trotsche natuur te aanschouwen. Wij wilden rotsklompen beklauteren en een vrijen onbelemmerden blik werpen op die verhevene natuurtooneelen, waaraan de snipperende menschelijke hand niet geroerd heeft. We hoopten boomen te zien, die het toeval plantte en de natuur in woeste wanorde op het veld verstrooide. We wenschten kasteelen of derzelver ruïnen te bezigtigen, die den storm der eeuwen hadden getrotseerd, en ons terug te denken in den tijd der woestheid en der kracht.”⁹⁷

Het had de inleiding kunnen zijn op Guillons eigen wandelarcheologische notitieboekjes.⁹⁸ De paden op, de lanen in, terug naar wat ooit was dus, voorbij de aankoeksels die mensen hadden achtergelaten. Misschien niet de woestheid en de kracht, maar wel het typische, het originele, het identificerende zocht Guillon.

Eén van de kenmerken in de hele bibliotheek is uiteraard de geografische beperking. De aandacht concentreert zich op het gebied tussen Keulen, Luik en Maastricht, Nijmegen en Den Bosch. De reikwijdte van de boeken verschilt. Wolters heeft het enkel over Maaseik, en er zijn ook boeken over Gulpen, Weert, Stramproy of Thorn, maar ook vele over veel grotere gebieden: Gelre, de Rijnlanden en natuurlijke de (prins-)bisdommen Aken, Luik en Keulen.⁹⁹ En binnen het hele geografische terrein ligt de nadruk op Roermond. De mens die hem vóór alle andere interesseerde was natuurlijk de Roermondse mens. Dus verzamelde hij wat er aan schriftelijke bronnen van die mens was overgebleven. Dat waren de papieren pendants van de kastelen die de Drentenaren wilden vinden.

Verreweg het grootste deel van het contingent aan oorspronkelijke, gedrukte bronnen stamt uit de stad waar Guillon woonde en waar zijn museum stond. Tekenend hiervoor is dat hij van het fameuze *Landrecht* (voor het eerst verschenen in 1620) maar liefst vijf verschillende uitgaven bezat.¹⁰⁰ Alles bij elkaar is de heemkundige collectie een verzameling waarvan het boekje van Wolters over de historie van Maaseik een miniatuurafbeelding

97 *Drie dagen op reis of Bentheim en Steinfurt door een' Drentschen bril bekeken* (Deventer 1843) 3 (Guillon, 1398).

98 *Archief Guillon*, inv. nrs. 2-12; zie: P. Gootzen, 'Archeologische vondsten op "De Heistert" te Melick-Herkenbosch tussen 1836 en 1840. Notaris Gérard Charles Hubert Guillon eerste amateur-archeoloog in Midden-Limburg', *Jaarboek Heemkundevereniging "Roerstreek"* 26 (1988) 15-44; Id., 'Archeologische vondsten nabij Schöndeln te Melick in 1839', *Idem* 23 (1991) 28-31 en Id., 'Archeologische vondsten in de Roerstreek tussen 1836 en 1873. Notaris Gérard Charles Hubert Guillon eerste amateur-archeoloog in Midden-Limburg', *Idem* 24 (1992) 4-11.

99 Guillon, bijv. 241, 297, 307, 353, 356-358, 360-361, 364, 371, 387-388, 391-397, 830, 989, 1697, 1902, 2053.

100 *Idem*, 536, 600-601, 1070, 1226.

vormt: ze biedt een volgepakt pakhuis van zoveel mogelijk van wat er geweten kon worden aan allerhande wetenswaardigheden uit Maas-Rijn-gebied, vanaf de vroege middeleeuwen tot Guillons eigen tijd.

Het onderwerp deed er niet toe, als het maar in tenminste één opzicht Roermonds materiaal was. De bronnenmanie van de historiezuchtigen maakte dat ze zoveel mogelijk eigen ouds confisceerden. Er is vóór noch na Guillon ooit een completere verzameling Ruraemundensia geweest. Hij bezat een collectie met 90 Roermondse almanakken sinds 1710, Roermondse kranten uit de jaren 1720, bewaarde Roermondse kranten uit zijn eigen levensjaren en koesterde een mooie verzameling Roermondse drukken. Van dertien van deze drukken is het bestaan alleen bekend dankzij de vermelding in Guillons catalogus.¹⁰¹ Dit is bijzonder efemeer en kwetsbaar materiaal van hooguit één vel en met een korte actualiteit: een broederschapsboekje, een feestdicht, of een brief van de bisschop. Dit materiaal was ook in zijn tijd al nauwelijks meer vindbaar. Hij moet zich tot het uiterste hebben ingespannen om het te verkrijgen.¹⁰²

Net zo min als uit de aanwezigheid van de vijf *Landrecht*-exemplaren te concluderen valt dat Guillon (als historicus) een bijzondere belangstelling voor de rechtsgeschiedenis had, mag uit de aanwezigheid van drie exemplaren van Joannes Knippenberghs *Historia ecclesiastica ducatus Geldriae* (plus een exemplaar van de autograaf) besloten worden dat de notaris zich voor de kerkgeschiedenis interesseerde buiten dat wat die kerkgeschiedenis hem over zijn geboortegrond kon vertellen.¹⁰³ Dat zich onder de zeer oude drukken drie titels van Dionysius de Kartuiser bevonden en een bundel door de Roermondse kartuizers vertaalde preken, betekent niet dat Guillon zich voor de orde van Bruno interesseerde buiten hun voormalige klooster waar hij vanuit zijn museum op uit kon kijken.¹⁰⁴

Een groot deel van de gedrukte bronnen in de bibliotheek is religieus of kerkelijk geïnspireerd of gekleurd. Maar de voor Guillon relevante gemene deler is de verbinding met Roermond. En dat wat in de zeventiende en achttiende eeuw – zeker in Roermond – gedrukt werd, was nu eenmaal in de eerste plaats religieus of kerkelijk bepaald.¹⁰⁵ Dit maakt dat de aard van deze titels nogal verschillend is. Er komen bijvoorbeeld theses onder voor die studenten van de minderbroeders of aan het bisschoppelijk seminarie verdedigden.¹⁰⁶ Andere

101 Dit ontleen ik aan een door mij aangelegde, zeker nog niet complete, lijst van Roermondse drukken tot 1800.

102 Idem, 2920 (kranten uit de jaren 1720), 2881, 2884, 2889, 2895, 2901, 2932, 2934, 2937, 2939, 2942-2944, 2946 (almanakken), 2949-2954 (eigentijdse kranten), 1242-1243, 1248, 1253-1254, 1262-1264, 1629, 1664, 2887, 2891, 2896 (niet van elders bekende Roermondse drukken).

103 Idem, 440, 462, 1865, zie ook 1650, 2207; manuscripts, archives, 19; zie: Venner, 'Inleiding', 52.

104 Guillon, 3072, 3076, 3092, 3094; Thissen, *Cel en wereld*, 136-137.

105 Thissen, 'Bidden met inkt'.

106 Guillon, 1248, 1253-1254, 2244.

publicaties waren alleen in Roermond gedrukt, maar hadden verder een dun verband met de stad.¹⁰⁷ En weer andere stonden op naam van auteurs met een Roermondse kleur, zoals bisschop Henricus Cuyckius of de Maasnielse pastoor Joannes van Cranenburgh, of resulteerden uit een conflict dat in het openbaar werd uitgevochten en waar Roermondse kerkelijke partijen (de bisschop, de jezuïeten) bij betrokken waren.¹⁰⁸ Het best vertegenwoordigd zijn de gedrukte feestelijkheden bij de inhuldiging van nieuwe bisschoppen: van Andreas Creusen in 1651 tot Joannes Paredis in 1841.¹⁰⁹

Donkere eeuwen

Het eigene werd in de tijd gedefinieerd als 'oeroud'. Die periode begon in een half-mythische oertijd en eindigde ergens in de middeleeuwen. De allereerste oorsprong kon zo ver weg zijn dat ze opging in een soort van theoretische etnologie, dat wil zeggen de geschiedenis van volkeren vóór de geschreven bronnen. Vandaar dat in Guillons bibliotheek titels zijn aan te treffen als het *Essai sur les races humaines* van P.-P. Broc of de uit het Zweeds vertaalde bijdrage over de ontwikkelingsgeschiedenis van het menselijk geslacht van S. Nilson. Die oeroude voorgeschiedenis verklaarde beter dat wat uit de gedocumenteerde tijd te lezen viel. Al vóór de Romeinse periode, in een onbeschaafde oertijd, moesten volkeren herkenbaar zijn geworden, dus bezat Guillon boeken over *L'homme avant l'histoire*, *L'homme fossile* en *L'ancienneté de l'homme*.¹¹⁰ Het begrip prehistorie met de onderverdeling in steen-, brons- en ijzertijd was in Guillons levensdagen nog niet bekend.

Na deze propedeuse volgde de geschiedenis van de periode die tot in de achttiende eeuw nog zo goed als gelijk was geweest aan de hele geschiedenis: de klassieke oudheid. In Guillons tijd ontstond het al genoemde perspectief, waarbij het verleden niet gelijk was aan het klassieke verleden, maar ermee begon. Van dat klassieke verleden was het Griekse deel nagenoeg volkomen oninteressant voor Guillon. Dat hij bijna niets bezat over Athene of Sparta, kan vrij gemakkelijk verklaard worden uit het ontbreken van een verband tussen deze regio en dit tijdvak enerzijds en Guillons ondervonden worteling anderzijds. Die worteling was veel eerder te vinden in de Romeinse geschiedenis.

Guillon kon moeilijk anders dan zich verhouden tot de Romeinse periode. De betekenis ervan moest gedeut worden. Zijn interesse in de Romeinen is dan ook niet alleen maar antiquarisch geweest. De Roermondse notaris hoorde bij zijn tijd. Hij deelde de impliciete speculatieve geschiedfilosofie van zijn cultuur en hij speculeerde graag mee – zij het passief,

107 Idem, 1629, 1631, 2373.

108 Idem, 1632, 1637, 1639, 1647, 2212, 2225.

109 Idem, 1240, 1244, 2251, 2282, 2368, 2421, 2425.

110 Idem, resp. 522, 676, 643-646, ook bijv. 658, 2082.

zonder zijn gedachten op schrift te zetten. Guillons visie op de periode dat het Romeinse rijk zich naar Noordwest-Europa begint uit te strekken, er strijd levert met de 'barbaren' en uiteindelijk terugkrimpt, is gekleurd geweest door contemporaine opvattingen.

Die opvattingen zijn treffend terug te vinden in de inleiding door Philarète Chasles op diens *Études sur l'antiquité*, een verzameling uiteenlopende literair-historische opstellen, aanwezig in Guillons collectie, die in de ondertitel de weidse pretentie toont: *précédées d'un essai sur les phases de l'histoire littéraire et sur les influences intellectuelles des races*.¹¹¹ Chasles zet er de ouden neer als zoekers naar de volmaakte schoonheid en de perfecte vorm. Sophocles is de auteur van het coherente drama waarin elk deel zuiver proportioneel met de andere samenhangt. Shakespeare daarentegen heeft de poëtische schoonheid in de gedetailleerde observatie gevonden, in "le vrai" kortom, dat nu eenmaal asymmetrisch is, contingent, en zich in de diversiteit voordoet. Anders gezegd:

"Emanant du sentiment du beau, l'art hellénique veut la beauté de la forme, et tend à l'unité; le génie contraire, attaché à la sévérité du devoir, cherche le vrai, et tend à la variété. A l'un, l'harmonie et la règle; à l'autre, la profondeur dans le caprice."¹¹²

Dit is precies de tegenstelling waar de historiezucht van Guillons tijd mede aan te danken was. Het ware, beter gezegd: werkelijke, dus grillige, van de geschiedenis en de Romantiek kon tegenover het klassieke en wetmatige van Verlichting en Revolutie gesteld worden zoals Chasles' opstellenbundel het Spaanse katholicisme en het Engelse protestantisme plaatste tegenover het antieke universalisme.

In de middeleeuwen was de identiteit te vinden, de identiteit van na de splitsing en verbrokkeling. En als die er niet was, dan werd ze wel uitgevonden. In de negentiende eeuw stimuleerde de kerk het schuttersfeest en het carnaval als typisch oud-Limburgse feesten. Zowel het Limburgse als het oude waren fictie, maar voor het uitvinden van een "samenhangende identiteit" deed dat er niet toe.¹¹³ Ook Guillon zocht, en vond dus. In zijn bibliotheek nam het volkse en burgerlijke de eerste plaats in, zoals de Revolutie de vervreemde elite met haar klassiek Latijn naar de schaduw had verwezen.

Als de historiezucht een aandoening was, dan was de fascinatie met de middeleeuwen er een symptoom van. En minder nog van de historiezucht op zich dan van haar belangrijkste drijfveer: de definiëring van het eigene. Toen Goethe de middeleeuwse bouwkunst ging aanprijzen, was hij al "op zoek naar een kunst die zich losrukte van conventies en regels en haar bron vond in oorspronkelijkheid en ongebondenheid."¹¹⁴ Juist daarom is de term 'middeleeu-

111 Idem, 621.

112 Ph. Chasles, *Études sur l'antiquité* (Parijs 1847) v.

113 Mathijsen, *Historiezucht*, 63.

114 Raedts, *Middeleeuwen*, 78, vgl. Mathijsen, *Historiezucht*, 359.

wen' hier misschien niet helemaal correct. Het is een diffuus tijdvak dat we de middeleeuwen zouden kunnen noemen. De term is minder geschikt omdat ze geen andere functie dan een tijdrekenkundige heeft. Voor Guillon moet deze periode juist geladen zijn geweest met subjectieve betekenissen. Letterlijk subjectief, want hij zocht naar wat van hem was in dat verre, vreemde verleden. En net als Goethe zocht hij dat in kathedralen, ridders, kruistochten, monniken, munten, heilige bekeerders, Salische wetgeving, oorkonden en monumenten. Guillon had een specifieke belangstelling voor de tijd tussen Romeinen en reformatoren. Maar de periodisering was voor hem net zo vaag als het verhaal beeldend en associatief van karakter was.

Cultuur en kunst

Het particuliere en bijzondere van de verschillende volkeren van Europa toonde zich voor Guillon in hun *antiquités*, *Altertümer* en oudheden. Tientallen boeken dragen, afhankelijk van de taal, één van deze woorden in de titel. Het zijn catalogi van bloemlezingen van catacomben, handel, strafrecht, ambachten, altaren, gedenksteden, inscripties, vaatwerk, sieraden, wapens, wegverbindingen, van 'vondsten' kortom, want, zoals de al aangehaalde Von Sacken stelt: "aus Funden gestalten sich die Culturbilder, entwickelt sich die Culturgeschichte."¹¹⁵

Over deze *Funden* gaan zeker ook de kleine 200 titels die Guillon bezat die we tot een soort van kunsthistorische collectie zouden kunnen rekenen. En verreweg het grootste deel ervan heeft betrekking op de tijd en de ruimte die Guillons belangstelling had: de Romeinse en de middeleeuwse tijd van het gebied tussen Maas en Rijn. Het perspectief is het cultuurhistorische. 'Kunst' is voor Guillon veel minder een esthetische dan een etnografische categorie.

Nogal pregnant komt dit tot uitdrukking in de drie titels (die in één nummer bij elkaar staan) van Frans Eyck van Zuylichem: *Les églises romaines du Royaume des Pays-Bas* uit 1858, *Le style ogival des églises du Royaume des Pays-Bas depuis l'an 1200 jusqu'à l'an 1550* uit 1863 en de *Notices sur quelques églises romaines à Maestricht, Liège, Ruremonde et Neuss* uit 1868.¹¹⁶ Ook Eyck was een historicus uit passie, om zijn brood te verdienen was hij niet notaris, maar burgemeester. Net als Van der Chijs, Wolters, Janssen en Schayes en vele andere auteurs in Guillons bibliotheek was hij een pionier, een autodidact die merkte dat er op 'zijn' terrein nog niets was en dan maar zelf begon te bouwen.¹¹⁷

¹¹⁵ Von Sacken, *Leitfaden*, 3; Guillon, bijv. 410, 425, 432, 487, 493, 545-552, 559, 574, 576, 637, 642, 660, 682-683, 820-821, 1039, 2261-2262.

¹¹⁶ Guillon, 1172.

¹¹⁷ A. Deijk, 'Frans Nicolaas Marcus Eyck van Zuylichem. Architectuurhistoricus van het eerste uur', *Bulletin Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond* 112 (2013) nr. 1, 20-33.

Foutloos ging dat natuurlijk niet. En een schrandere diagnosticus van die fouten is Jozef Alberdingk Thijm – ook al een bekende van Guillon – die de eerste titel op vileine wijze recenseerde in een artikel waarin onbedoeld precies de thema's in Guillons bibliotheek aan de orde komen. Thijm neemt het de auteur niet kwalijk (maar niet heus) dat hij het zich gemakkelijk gemaakt heeft door de “naar het schijnt bezwaarlijk uit een ethnografiesch oogpunt te verdedigen” grenzen van het koninkrijk van Willem II aan te houden. Maar wél dat hij dan weer het hertogdom Limburg – grondwettelijk een provincie van het Koninkrijk – heeft overgeslagen (wat Eyck later zou herstellen). En dat terwijl de ‘Limburgers’ van die monumenten van kerkelijke bouwkunst er de minste hebben gesloopt of laten vervallen. Daar konden de Hollanders, Thijm duidt dat subtiel aan, bepaald een voorbeeld aan nemen.

Het gaat hier om de worsteling tussen de nieuwe natie en het oude volk. En het gaat ook om de tegenstelling tussen de nijvere verzamelaars zoals Eyck – en Guillon – en de bevlogen visionariteit van een voorman als Thijm. Die bevlogenheid laat weinig heel van periodisering:

“De grondslag van de Gothiek is één met die van den Romaanschen stijl, en nooit zullen de beide scheppingen van het nieuwe volksgenie als weêrpartijders tegenover elkaar staan, gelijk de kunst en de kritiek het plegen.”¹¹⁸

Thijm formuleert hier de gedachten die Guillon niet articuleerde, die stilzwijgend en op de achtergrond de collectie bepalen. Gezocht werd het “volksgenie” zoals het te vinden was in de artefacten. Boeken als de *Histoire numismatique de l'évêché et principauté de Liège* boden niet alleen hulp bij het verstaan van muntvondsten, al dan niet uit de eigen collectie, maar ook kennis van het volkenkundige aspect van munten, te meer als de titel de weidse belofte deed deze geschiedenis te behandelen *depuis les temps les plus reculés*.¹¹⁹

Natuurlijk stammen uit de donkere tijden ook maar weinig geschreven bronnen. Het geschiedwerk van Tacitus moest maximaal benut worden om tekstuele informatie te verkrijgen. En van hem bezat Guillon dan ook een aantal edities.¹²⁰ De mythologie – over welk onderwerp Guillon een relatief bescheiden collectie bezat –¹²¹ kon via de daarin verstrekte informatie over godenverering wat aanknopingspunten bieden. Mythologie is overlevingstekst, literatuur. Romans en poëzie nemen een uiterst bescheiden plaats in in de collectie, terwijl in de contemporaine letterkunde juist het verleden in zwang was als verhaalde-

118 J.A. Alberdingk Thijm, ‘De romaansche kunst in ons vaderland’, *De Gids* 23 (1859) 459-471, cit. op 461 en 471. Werk van Thijm bij Guillon: 571, 573.

119 Guillon, 918.

120 Idem, o.a. 62, 136, 475.

121 Idem, bijv. 433, 569, 657, 1282, 1798, 1925.

cor. Maar de fantasie was Guillons fort niet.¹²² Hij hield het graag bij de reël bestaande dingen. Dus bezat hij alleen oude literatuur – over de Razende Roeland van Karel of het Bevrijde Jeruzalem van Godfried van Bouillon. Want door haar ontstaanscontext was die literatuur in de vorm al lang weer reël geworden.¹²³

In een reël bestaand mens uit Echt ontmoette Guillon op een dag een mondelinge literaire bron. De gebeurtenis doet onverkort denken aan de cultus rondom de gefingeerde middeleeuwse Gaelische dichter Ossian. Ossian zou de zoon van de Schotse held Fingal zijn geweest die in de derde eeuw de grote daden van zijn vader in een epos neerlegde. De laatste resterende fragmenten van dit epos zouden nog gezongen worden door grijze barden in de Schotse Hooglanden uit wier mond ze opgetekend waren. In de late achttiende eeuw ontwikkelde Ossian zich tot een Keltische Homerus, waarmee de noordelijke middeleeuwen tenminste gelijk gesteld werden aan (maar toch eigenlijk verheven boven, al was dat gedurfd) de zuidelijke klassieken. Ongeveer zoals Chasles Sophocles en Shakespeare met elkaar vergeleek. Willem Bilderdijk bracht het verhaal in vertaling naar Nederland. Precies zo doet Guillon als bronontdekker denken aan de sprookjes verzamelende gebroeders Grimm.¹²⁴

De bron van Guillon is een boer van de Echterhei die hem in zijn dialect een humoristisch verhaal vertelt over reuzen die ooit in het gebied bij Koningsbosch en Pey een kuil gegraven zouden hebben. De ene reus vond de andere maar een “swetser” omdat die in twintig jaar tijd maar liefst twee keer zijn mond had opengemaakt om iets te zeggen, en had daarom de schop maar op de rug gelegd en het werk gestaakt. Omdat de ander er dan ook mee op moest houden, was de kuil nooit afgemaakt.¹²⁵ We hoeven niet aan te nemen dat Guillon het verhaal op zich voor waar hield, wel dat de ontmoeting met de lokale inwoners hem informeerde over de manier waarop zij en vooral hun voorouders literatuur bedreven, verhalen vertelden, betekenis gaven aan hun omgeving, en niet in de laatste plaats over het idioom waarin ze dat deden.

En we kunnen veronderstellen dat Guillon in de persoon van de boer ook het oude volk van daar dacht te ontmoeten. In diens gezicht, stem, gestalte, zouden zijn voorouders te ontwaren kunnen zijn. De Echter boer als monument van vlees en bloed. Het doet denken aan het verhaal dat Thomas Hardy vertelt in zijn roman *Tess of the d'Urbervilles* uit 1891, waarin de onderkomen figuur Jack Durbeyfield het idee krijgt om zich door rijke dorpsgenoten te gaan laten onderhouden als het levende relict dat hij zich waant van een oeroud geslacht:

122 Mathijsen, *Historiezucht*, 285-304. Dat, zoals bij Berg, ‘Guillon’, 55, uit Guillons lidmaatschap van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde zou blijken dat hij “zeker ook belangstelling voor literatuur had”, is op zijn minst als gevolgtrekking onjuist.

123 Guillon, 1229, 2675, 2736, ook 1320 (*Karel ende Elegast*).

124 Mathijsen, *Historiezucht*, 31, 110-111; Raedts, *Middeleeuwen*, 138-142; Bilderdijk bij Guillon: 102, 1265.

125 P. Bakkes, ‘De “Roermonder tongval” uit 1844 van Charles Guillon’, *Jaarboek Heemkundevereniging “Roerstreek”* 16 (1984) 151-155; Nissen, *Akkoorden*, 19, 73-75; zie: Guillon, 2233.

“They spend lots o’ money in keeping up old ruins, and finding the bones o’ things, and such like; and living remains must be more interesting to ‘em still.”¹²⁶

Misschien was het ook boeiender, deed het een groter beroep op de speurzin, om gegevens te onttrekken aan niet-schriftelijke bronnen. En ook hier ligt een relatie met de rest van het Museum. Daarin bevond zich zoals bekend ook een enorme verzameling aan “antiquités romaines – germanes – celtiques et du moyen-âge”, zoals de titel van de deelcatalogus vermeldt. De collecties vulden elkaar aan: wat Guillon las over aardewerk uit Trier of Xanten, kon hij vergelijken met de fysieke objecten die hij zelf in huis had. Hij bezat niet alleen de literatuur, ook de bronnen. De notaris stelde zichzelf in staat direct contact te maken met het verleden, op tactiel niveau. De bemiddeling van de oudheidkundige geleerden kon hem helpen, maar als hij niet wilde hoefde hij hen niet tussen hemzelf en de materiële verschijning van het voorgeslacht in te laten staan.

Die verbeelding kon het verleden des te beter inzichtelijk maken naarmate dat verleden herleid werd tot herkenbaarheden. Voor Guillon werd het verleden met andere woorden ook tastbaar, inbeeldbaar, door de vele titels die hij bezat over oude alledaagsheden, alledaagsheden die hij zelf, in zijn eigen tijd en omgeving, ook ervoer. In een aantal synthetiserende overzichtswerken en een groter aantal monografieën werd uitgebreid ingegaan op wat de voorvaderen aten tijdens hun ontbijt, hoe ze dansten, carnaval vierden en dronken werden, wat ze rookten, welk schoeisel en welke kleding ze droegen en met welke rituelen ze het huwelijk sloten.¹²⁷

Als het Guillon erom ging de etnologische identiteit op te zoeken en zich die ‘in te beelden’, dan is het niet vreemd dat hij een bijzondere belangstelling had voor het universele thema dat in geen cultuur ontbreekt: dat van de dood. Deels kan dit natuurlijk verklaard worden door generieke angsten. Mensen willen het leven vasthouden en markeren juist het moment dat het zichtbare, aardse leven verdwijnt. Er is nauwelijks een betere reden om iets bestendigs te maken, op te richten, dan het bestaan-dat-geweest-is in het geheugen van de na-bestaanden te beelten. Als daar de meeste resten van zijn, dan zal daar door archeologen het meest over geschreven worden en zal dat het sterkst vertegenwoordigd zijn in een collectie als die van Guillon.

Misschien is de notaris door funeraire zeden en gewoonten buitenproportioneel geboeid geweest. Van de zuiver etnologische literatuur is het deel over gebruiken rondom de dood het grootst. Enige tientallen titels vallen hieronder te rekenen. Typisch voor de context van Guillons collectie is de verschuiving van de belangstelling. De oudere titels gaan hoofdzakelijk over de funeraire cultuur van de Romeinen, die uit de negentiende eeuw uitsluitend over die van de stamvolkeren: Kelten, Noormannen, Merovingen.¹²⁸

Zouden hier Guillons persoonlijke omstandigheden een rol gespeeld kunnen heb-

126 Zie: Mathijssen, *Historiezucht*, 357.

127 Guillon, 202, 294-296, 378, 409, 418, 993, 1197, 1381, 1881, 2800, 2867.

128 Idem, bijv. 732, 808, 825, 834-835, 845-846, 890 (ouder), 595-597, 705, 1157, 2058, 2066 (nieuwer).

ben? De dood van zijn vrouw, zijn zoontje en zijn favoriete zusje Paulina (1856) hielpen hem naar zijn eigen zeggen ook al niet af van de hang naar het graf.¹²⁹ Maar misschien was Guillon gewoon een halve of hele romanticus en heeft de dood hem alleen al aangesproken omdat die zo gewild was in de cultuur van de grote emotie. De 'gothic' fascinatie van de Romantiek met het kerkhof en het lijk vond niet in de laatste plaats een bevrediging in het verhaal van de 'Limburgse' bokkenrijders.¹³⁰ Waarmee een laatste mogelijkheid verdwijnt om het individuele in Guillons bibliotheek te identificeren.

Epiloog

De bibliotheek van Charles Guillon was niet bijzonder. De historiezucht baarde wel meer van zulke collecties. Guillon wilde kennelijk 'gewoon' zoveel mogelijk boeken in huis hebben waarmee hij zijn kennis kon uitbreiden. Het is geen bibliofielenbibliotheek, dat zou de kans op bijzonderheid aanmerkelijk vergroot hebben. De collectie als geheel blinkt niet uit door de materiële waarde van de individuele boeken, noch door compleetheid op één of meer deelterreinen.

Guillon heeft maar heel weinig gepubliceerd, bijna niets. En van het weinige dat ooit op zijn naam stond, bleek een verhoudingsgewijs niet gering deel niet van hem te zijn.¹³¹ Misschien was de reden zijn gebrek aan systematiek, eerder dan een gebrek aan tijd, waarvan al zoveel heenging met zijn rol als conservator van zijn eigen museum, zoals Habets schrijft.¹³² Zelfs om historische studies in een stijl als die van Wolters de moeite waard te maken voor de drukpers, is een zekere discipline nodig, een vermogen om de vondsten in een zekere samenhang te plaatsen. Guillon heeft dat niet gedaan. Als onderzoeker lag zijn kracht in het exploreren van het individuele document, zoals in een lezing over de stichtingsakte van de Munsterabdij uit 1224.¹³³ Een publicatie van lange adem die de

129 Van Hellenberg Hubar, 'Voetsporen Guillon', 343, 358, n. 47; *Archief Guillon*, inv. nr. 1, minuut-brief aan Janssen, 8 november 1857.

130 Van den Berg en Couttenier, *Alles is taal geworden*, 414-419; bokkenrijders bij Guillon: o.a. 1667.

131 'Drie kronijkjes der stad Roermond uit den tijd der Fransche Republiek', *Publications de la Société Historique et Archéologique dans le Limbourg* 5 (1868) 275-308, is uitgegeven door Habets: G. van de Garde, 'Uit de eerste hand. Tien Roermondse egodocumenten uit de revolutietijd 1787-1799', *Spiegel van Roermond* 12 (2004) 20-55, ald. 21, 46, n. 4 en J. Slangen, 'Memorie der gestorvene ende andere gedenckwaardige gevallen & deeser stadt Ruremonde etc. Een Roermondse kroniek (1740-1818) van Peter Geradts en diens zoon Jacob', *Idem* 18 (2010) 116-177, ald. 158-160, 176, n. 219.

132 Habets, 'Notice biographique', vii.

133 G. Venner, 'Geschiedbeoefening betreffende het hertogdom Gelder, een grensoverschrijdend onderwerp', in: *Gelre – Geldern – Gelderland. Geschiedenis en cultuur van het hertogdom Gelder* (Geldern 2001) 477-485, ald. 480.

moeite waard geweest zou kunnen zijn, heeft hij niet afgemaakt. Het is de vertaling in het Nederlands van Joannes Knippenberghs *Historia ecclesiastica ducatus Geldriae* uit 1719.¹³⁴ Alhoewel het kerklatin van de vroege achttiende eeuw meer uitblinkt door functionaliteit dan door sierlijkheid, moet Guillon hierin een karwei hebben gevonden dat écht zijn volledige concentratie vergde. Dit ene, enkele stuk was het enige in het historische werk dat hem ertoe verleidde zelf te schrijven.

Misschien vond Guillon hier wat hij elders niet kon laten zien. Want de bibliotheek is niet indrukwekkend om haar systematiek of coherentie, evenmin overigens als de rest van het museum. De bibliotheek is er één van overvloed. De vergelijking met zijn niet geringe lichaamsomvang is te banaal om hier gemaakt te worden.¹³⁵ Maar een ongeremde bibliotheek was hij wel. Die gretigheid toont zich juist ook in het gebied dat wel zijn brood maar niet zijn passie was. Het ontbreekt aan een overzicht van contemporaine notarisbibliotheken, maar het aantal van circa 150 titels – een flink aantal in reeksen banden – binnen het vakgebied van het notarieel recht, wekt de indruk buitenproportioneel groot te zijn. Guillon bezat veel meer dan hij als notaris strikt genomen nodig had. Dat geldt al zeker voor boeken met verbetervoorstellen voor het polderrecht in Noord-Brabant of over de kwelderkwesie.¹³⁶ Overvloed gaat gemakkelijk samen met incoherentie, met het verlies in het vele. Het onmatige van Guillons verzamelaanpak is terug te zien in de vrolijke onbezorgdheid van een notitieboekje als dat over de zeden en gewoonten van de Germanen.

De onmatigheid uit zich ook in de verzameling tijdschriften. Op een kleine vijftig periodieken heeft Guillon een abonnement gehad – afgaande op de titels met een aantal van vier of meer opeenvolgende jaargangen. Het meeste is historisch en loopt van *Le magasin pittoresque* tot de *Revue des Deux Mondes* en Isaac Anne Nijhoffs *Bijdragen* en de onvermijdelijke *Navorscher* – een paar periodiekentitels behoren tot de notariële literatuur.¹³⁷

Guillon was maar schijnbaar onmatig in zijn historiezucht. Eigenlijk was hij mateloos nieuwsgierig naar een bepaling van zichzelf. Waar de vorige Roermondse boekbezitters, de kloosterlingen, het zelf bepaald hadden in verhouding tot het metafysische, daar moest Guillon zich in verhouding tot het aardse en coningente gaan bepalen. Dat verleden bestond uit een soort onbepaalde tijd, ergens tussen Romeinen en Tachtigjarige Oorlog, werd kenbaar door gewoonten en artefacten – door ‘cultuur’ – van lokale, Guillons, oorsprong. Een aandrang als deze is bijna existentieel, dat zou de onmatigheid van de bibliotheek (en de rest van het Museum) kunnen verklaren.

134 Guillon, *manuscripts et archives*, 20; Spronck, ‘1793-1893’, 104.

135 Zie het portret bij o.a. Berg, ‘Guillon’, 53.

136 Guillon, 181, 193.

137 Idem, 263-264, 1672-1673, 1775, 1816, 2733, 3010, 3015.

ABSTRACT

Charles Guillon's library

At his death, the Roermond notary Charles Guillon (1811-1874) left behind an enormous collection of coins and medals, paintings, art objects, archaeological findings, and books. These sub-collections were housed in the semi-public Musée Guillon in the Swalmerstraat in Roermond. This article discusses the library, that consisted of 3.114 items.

The question being answered here, is which scholarly preferences characterized Guillon, as far as these can be traced from his books. Guillon is being considered here as a sample of the group of antiquarians in nineteenth-century Limburg.

Guillon's library provides evidence of a segmented world view, replacing the universalistic pretensions of *ancien régime* catholicism as well as the Enlightenment. Within this segmented viewpoint, many titles show the ambition to define the typical or innate of Guillon's own geographical environment.

This identity was to be found in the past. The library is therefore peculiar for its 'craving for history'. The identity of the own historical culture had been determined in a semi-mythical era that from a chronological perspective can be considered as the Middle Ages. Within this time frame, most attention was paid to ethnology: the habits and customs of daily life, especially those around death.